

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

34E JAARGANG

WOENSDAG 26 JANUARI 1949

No. 1655

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).*

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

*J. E. Merlens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Versichelen.*

*Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.*

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	67
Sommaire, summaries	67
De ontwikkeling van de geldcirculatie in Indonesië ' in de jaren 1947 en 1948 door <i>H. J. Manschot</i>	68
Beginnen bij het begin door <i>Mr Luc. Schenderling</i> ..	70
Vergelijking van de verkeerscijfers over 1948 in enkele West-Europese havens door <i>Ir N. Th. Koomans</i>	73
Aantekening: Het verslag over het boekjaar 1947 van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas van België	76
Bedrijfseconomische notities: Het Jaarverslag van de naamloze vennootschap door <i>J. Brands</i> ..	77
Internationale notities: Duitsland: opnieuw inflatie?	79
De scheepsbouw in 1948	80
Ontvangen boeken	80
Geld- en kapitaalmarkt	80
Statistieken: Verkeer en vervoer in Nederland	81
Bankstaten	82
Havenbeweging	83

DEZER DAGEN

wordt Nederland's gedrag in Indonesië met haviksogen beschouwd. En als de op Amerikaans initiatief bij de Veiligheidsraad ingediende resolutie wordt aangenomen, worden de arendsblikken zelfs permanent.

Een Commissie van de Verenigde Naties voor Indonesië moet worden ingesteld, die de Commissie van Goede Diensten — als waarnemingsapparaat door een deel van haar eigen militaire staf van aanvallen van dagblindheid beticht — zal opvolgen. Een zekere starheid van blik is in Nederlandse opvatting dit spiedend oog niet vreemd; de rechtmatige positie van de deelstaten wordt naar de achtergrond gedrongen door de concentratie op de Republiek.

Degeen, die meent, dat Nederland inzake Indonesië nog leeuwen en beren op de weg zal ontmoeten, hoeft geen hazenhart te zijn. De boze droom, die in „Wuthering Heights” Lockwood's rust bedierf, bleek „merely the branch of a fir tree that touched my lattice”. Een verstandig Nederlander zal dat van de besluiten te New-Delhi genomen niet zeggen.

Zal de Nederlandse Regering de verzenen tegen de prikkelen slaan, nu het land wordt behandeld als een stier in een porseleinwinkel? Een actueel experiment komt voor de geest, waar, bij een poging om het spreekwoord in de praktijk te beproeven, de enthousiaste omstanders meer schade aanrichtten dan het verbaasde proefobject.

Soms vindt het sprookje van het lelijke jonge eendje zijn traditioneel einde. Reeds heeft de Gallische haan voor Israël victorie gekraaid; de erkenning de facto heeft plaatsgevonden. Het laat zich aanzien, dat de Britse minister van Buitenlandse Zaken, hoezeer nog grommend, zich snel gereed maakt tot de ommezwaai van standpunt. Volgens berichten is men bij de onderhandelingen tussen partijen op Rhodos toe aan de laatste hindernissen, alles volgens de klassieke aansporing: „hic Rhodos, hic salta”.

Zover zijn de Scandinavische landen nog niet bij hun onderling onderhandelen over deelneming aan een Westers pact. Noorwegen heeft de kat de bel aangeboden; de Zweden willen hem nog uit de boom kijken. Hun staat wellicht het beeld voor de geest van Tybeert de kater. Proterend moest hij zijn rustig leven opgeven — ic sal een vaert bestaen, di mi doet zwaer in minen moet — om zich in de werelddiplomatie te begeven: hij kwam geschonden thuis.

President Truman zou dit laatste, blijkens zijn aanvaardingsrede, de wereld graag besparen, al blijkt hij duidelijk niet van zins op de lijnstok neer te strijken. De geneigdheid liever op zijn ganzen te passen dan zich door woorden te laten meeslepen, blijkt bovendien uit de gereserveerde behandeling van West-Duitsland.

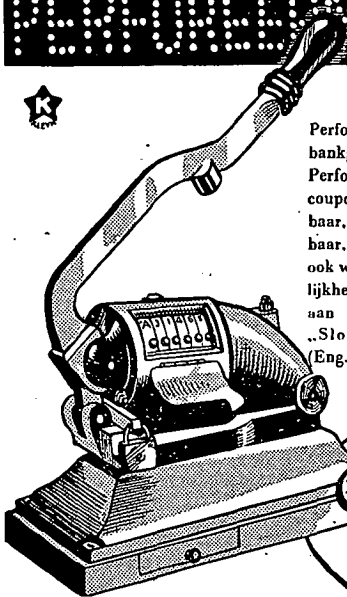
ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

REKENING-COURANT EN GIRO

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

Perforeer Uw cheques, coupons, bankgiro's enz. met de „Sloper” Perforating Machine. Ook voor coupon vernietiging. Snel veranderbaar, grote tijdsparing, onuitwisbaar, duidelijk. Jarenlange ervaring, ook wat betreft de vele andere mogelijkheden. Vraagt inl. of demonstr. aan de alleenvertegenw. van de „Sloper” Perforating Machines (Eng.):

*Perforating =
moneysaving!*

FA. I. POPPERS

STADHOUDERSKADE 66 - AMSTERDAM-ZUID - TEL. 22727

SPECIALISTEN SINDS 1910

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

DEVIEZENBANK

Hoofdkantoor: Amsterdam,
Vijzelstraat 32

Meer dan 100 kantoren in Nederland,
Azië en Afrika. Londen en New York

FINANCIERING VAN DEN BUITENLANDSEN HANDEL

ROTTERDAMSCHЕ BANK

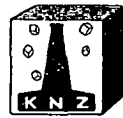
ASSURANTIËN

OP

ELK

GEBIED

225 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

N.V. KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE ZOUTINDUSTRIE

Boekelo • Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantiën.

R. MEES & ZOONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM - ROTTERDAM - 'S-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

„HOLLANDIA”

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

H. J. Manschot, *De ontwikkeling van de geldcirculatie in Indonesië in de jaren 1947 en 1948.*

De voornaamste oorzaken, welke tot de voor Indonesië ongekende stijging van de chartale geldcirculatie hebben bijgedragen, zijn: de uitbreiding van het territorium, waarin door De Javasche Bank de geldcirculatie moest worden verzorgd (eerste en tweede politieke actie); de geleidelijke toeneming van de economische bedrijvigheid; een omvangrijke oppotting van bankpapier vnl. met fiscale oogmerken; en tenslotte het nog steeds zeer hoge loon- en kostenpeil. Doordat de circulatie van Nica-geld in 1948 vrijwel onveranderd is gebleven en ook de girale circulatie geen grote verschillen vertoont, moet de stijging van de totale circulatie goeddeels betrekking hebben op het Javasche Bankpapier. Onder de huidige omstandigheden dient men in dit verband in de eerste plaats te zien naar de voorschot-rekening van het Gouvernement.

Mr Luc. Schenderling, *Beginnen bij het begin!*

Bij een bedrijfsorganisatie, ook bij een publiekrechtelijke, gaat het in de eerste plaats om datgene, wat uit het bedrijfsleven zelf opkomt. Wat dit betreft, wekt het Wetsontwerp P.B.O. teleurstelling: de bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de Overheid zijn in tal van bepalingen minutieus vastgelegd en geregeld, terwijl die van het bedrijfsleven nauwelijks worden aangeduid. Ook bij handhaving van het systeem van het Ontwerp zijn vrij eenvoudige verbeteringen mogelijk, indien consequenter naar een opbouw op de grondslag van erkende representatieve vrije organisaties zou worden gestreefd. Nadere regelen zouden moeten worden gesteld omtrent de positie dezer organisaties. De bezwaren tegen deze vereenvoudigingen kunnen nimmer zo groot zijn als de bezwaren tegen het onderhavige ontwerp. Men beginne niet met het dak, onder verwaarlozing van het fundament.

Ir N. Th. Koomans, *Vergelijking van de verkeerscijfers over 1948 in enkele West-Europese havens.*

Uit de tonnenmaat der binnengekomen schepen blijkt, dat Antwerpen onbetwist de eerste plaats innam van de continentale havens, met ruime voorsprong op Rotterdam. De cijfers wettigen de verwachting, dat van een verdere toeneming van het totale verkeer in de Benelux-havens het verkeer te Rotterdam — dat immers nog zoveel verder verwijderd is van zijn vooroorlogs peil — sterker zal profiteren dan Antwerpen. Het karakter der beide havens is nu eenmaal verschillend. Ten aanzien van het krachtig herstel van het nationale verkeer dient aangetekend, dat dit in hoofdzaak een gevolg is van abnormale grote importen voor herbevoorrading; een reactie in deze zal niet aanstands tot verontrusting aanleiding behoeven te geven. In het algemeen geldt, dat de West-Europese havens gemeenschappelijke belangen hebben, die nopen tot rationele verdeling van het verkeer, dat westelijk van het ijzeren gordijn te vinden is.

SOMMAIRE.

H. J. Manschot, *Le développement de la circulation fiduciaire en Indonésie pendant les années 1947 et 1948.*

Les chiffres, actuellement disponibles, au sujet de la circulation fiduciaire en Indonésie démontrent que la circulation des billets de banque surtout s'est fortement accrue; les opérations des comptes courants n'accusent que quelques différences. L'augmentation de la circulation totale se rapporte donc surtout aux billets de banque de la Javasche Bank. Pour apprécier cette évolution il faut donc qu'on tienne surtout compte des crédits accordés au Gouvernement.

Mr Luc. Schenderling, *Commençons par le commencement!*

La plus vive critique concernant le projet de loi néerlandais relatif à l'organisation légale de l'économie consiste dans le fait que les compétences et les responsabilités de l'autorité ont été minutieusement établies et réglementées tandis que celles du secteur privé ont à peine été formulées. Une amélioration importante et une simplification seraient possibles si on s'efforçait de poursuivre une reconstruction sur la base d'organisations reconnues, libres et représentatives.

Ir N. Th. Koomans, *Une comparaison des chiffres relatifs au trafic dans quelques ports de l'Europe occidentale pendant 1948.*

Pendant l'année 1948, Anvers occupait incontestablement, parmi les ports continentaux, la première place, en maintenant une large avance sur Rotterdam. Toutefois il faut s'attendre à ce que Rotterdam profitera plus largement qu'Anvers, du développement futur du trafic des ports Benelux, vu que Rotterdam est encore bien éloigné du niveau d'avant guerre. En effet, il y a lieu de prendre en considération le fait que le caractère des deux ports est différent.

SUMMARIES.

H. J. Manschot, *The development of the money circulation in Indonesia during 1947 and 1948.*

Indonesian monetary statistics demonstrate that in particular the bank note circulation has risen considerably, whereas bank deposits have shown only minor fluctuations. The rise of the total amount of money in circulation relates especially to the notes of the Bank of Java. In point of fact monetary developments have been mainly influenced by the growth of this Bank's advances to the Government.

Dr Luc. Schenderling, *Begin at the beginning!*

The most serious objection to the Dutch draft bill on „public organisation of business” is that it gives an exact definition of competencies and responsibilities of the Government, while task and place of business have been rather neglected. Improvements and simplifications are possible if the emphasis of the new structure could be built on free and representative organisations of business.

Dr N. Th. Koomans, *A comparison of traffic statistics of some Western European ports in 1948.*

In 1948 Antwerp admittedly occupied the first place among Western European continental ports. It may however be expected that a further expansion of traffic in Benelux ports will be especially profitable for Rotterdam which has to make up more arrears than Antwerp. As a matter of fact, the character of these two ports shows many differences.

DE ONTWIKKELING VAN DE GELDCIRCULATIE IN INDONESIË IN DE JAREN 1947 EN 1948.

Vele malen is in het afgelopen jaar in financiële en andere bladen de wens tot uiting gebracht, dat eindelijk eens een tipje zou worden opgelicht van de sluier, welke hing over de toestand van het geldwezen en wel speciaal over de aard en samenstelling van de geldcirculatie in Indonesië. Het in October 1948 gepubliceerde jaarverslag van De Javasche Bank over de oorlogsperiode 1941/46 en over het boekjaar 1946/47 verstrekt een aantal gegevens over bovenstaande materie tot en met einde Maart 1947¹⁾, terwijl op 12 Januari 1949 voor het eerst na de oorlog weer een weekbalans van De Javasche Bank is gepubliceerd, weergevende de positie per die datum²⁾. In het navolgende zal worden getracht een schakel te leggen tussen de cijfers per 31 Maart 1947 en die per 12 Januari 1949 door het geven van een kort overzicht, hoe de geldcirculatie in Indonesië zich in deze periode zowel wat betreft grootte als samenstelling heeft ontwikkeld.

Chartaal geld.

Op 31 Maart 1947 bestond de chartale geldcirculatie in Indonesië, afgezien van zilveren tekenmunt en van pasmunt, waarvan men de eerste categorie slechts bij hoge uitzondering en de laatste althans voor wat betreft de zilveren pasmunt eveneens zeer weinig in het werkelijke verkeer ziet, uit het zgn. Nica-geld — het bij de herbezetting van Indonesië in omloop gebrachte Gouvernements papiergeld in de coupures van f 0,50 tot f 500 — en uit de nog van vóór de oorlog in omloop zijnde Javasche Bank-biljetten — de Coen- en Wajangemissies — alsmede uit een beperkt bedrag aan vooroorlogse muntbiljetten van f 1 en f 2,50. Het vooroorlogse Javasche Bank-papier alsook de vooroorlogse muntbiljetten hadden op 6 Maart 1946 haar karakter van wettig betaalmiddel verloren; de motieven, welke hiertoe hadden geleid, zijn destijds uitvoerig uiteengezet in „E.-S.B.” No. 1508, dd. 3 April 1946. Door het inwisselbaar stellen van de f 5 coupure en buiten Java ook van de f 10 coupure van het oude Javasche Bank-papier nam de totale circulatie hiervan geleidelijk af; tegen f 424 miljoen per 1 October 1946 bedroeg de circulatie per 31 Maart 1947 nog slechts f 365 miljoen om ook nadien nog regelmatig terug te lopen.

Het Nica-geld was derhalve op 31 Maart 1947 het enige papiergeld, hetwelk als wettig betaalmiddel circuleerde. Het Nica-geld was slechts een tijdelijke functie toegekend; zodra de omstandigheden hiervoor gunstig moesten worden geacht, zou De Javasche Bank de door het Gouvernement tijdelijk op zich genomen taak van verzorger van de geldcirculatie weder overnemen. Alsdan zou volgens de plannen een geheel nieuwe emissie Javasche Bank-papier zowel het in circulatie zijnde Nica-geld als het reeds meergenoemde nog in omloop zijnde oude Javasche Bank-papier vervangen, waarmede dan — indien inmiddels ook een oplossing zou zijn gevonden voor het vraagstuk van het republikeinse geld of, juister gesteld, van de veelheid van republikeinse geldsoorten — een afdoende „zuivering” van de geldcirculatie zou zijn bereikt. Verschillende omstandigheden hebben met zich gebracht, dat aan dit plan de campagne niet de hand kon worden gehouden. De snel toenemende behoefte van het verkeer aan papieren betaalmiddelen deed reeds begin 1947 duidelijk worden, dat de nog beschikbaar zijnde hoeveelheden onuitgegeven Nica-geld, althans voor wat betreft de meest courante coupures, omstreeks medio 1947 uitgeput zouden zijn. Een nieuwe aanmaak van Nica-geld bleek op technische gronden niet mogelijk, waarna als enige oplossing overbleef, dat De Javasche Bank haar nieuwe emissie, welke medio

1947 geleidelijk beschikbaar zou komen, reeds op dat tijdstip in circulatie zou brengen, hetgeen in verband met het vorenstaande „voortijdig” diende te worden genoemd. De beschikbare hoeveelheden nieuw geld toch zouden in geen geval nog groot genoeg zijn om meteen tot inwisseling van het Nica-geld en ook van de vooroorlogse ruilmiddelen over te gaan, zodat derhalve de onvermijdelijke consequentie zou zijn, dat voortaan drie categorieën papiergeld naast elkaar in omloop zouden zijn.

Op 15 Juli 1947 werd inderdaad door De Javasche Bank overgegaan tot de uitgifte van de coupures van f 5 en f 10 harer nieuwe emissie, terwijl enige tijd nadien ook de coupure van f 25 in omloop kwam. De moeilijk als elegant aan te merken situatie was nu ontstaan, dat twee soorten Javasche Bank-papier naast elkaar in omloop waren, waarvan de ene was aangemerkt als wettig betaalmiddel, terwijl de andere — het oude Javasche Bank-papier — deze status niet had. Dienovereenkomstig vervulde het oude Javasche Bank-papier eigenlijk niet meer de rol van ruilmiddel in dien zin, dat het tegen de nominale waarde vrijelijk van hand tot hand ging; het was gedegradeerd tot een handelsartikel met een vrij sterk schommelende marktwaarde, welke in de tweede helft van 1947 gemiddeld ca 30 tot 40 procent en in het eerste halfjaar 1948 ca 25 tot 30 procent beneden de nominale waarde lag. Voor de kleine coupures bedroeg dit verschil minder dan voor de grote, waarbij voornamelijk de verwachting speelde, dat de kansen op een spoedig inwisselbaar stellen bij de lage coupures groter konden worden geacht dan bij de hogere. Voor vele houders betekende het niet langer wettig betaalmiddel zijn van hun bezit aan oud Javasche Bank-papier een groot ongerief; in zekere mate werd hieraan tegemoetgekomen doordat de banken regelingen troffen, op grond waarvan particulieren voor transferdoeleinden en het bedrijfsleven voor productieve doeleinden voorschotten tegen oud Javasche Bank-papier konden opnemen.

Het werd algemeen als noodzakelijk gevoeld om de abnormale status van het oude Javasche Bank-papier zo spoedig mogelijk te beëindigen, hetzij door het uit de circulatie te nemen, dan wel door het weder te activeren. Het eerste was vooralsnog niet mogelijk, aangezien de na Juli 1947 geleidelijk beschikbaar komende hoeveelheden nieuw Javasche Bank-papier vooralsnog geheel voor de steeds groeiende behoefte van het verkeer moesten worden gereserveerd, terwijl tegen de laatste oplossing aanvankelijk als bezwaar werd geopperd, dat hierdoor nieuwe koopkracht zou worden gecreëerd, welke mogelijk de toch reeds sterk inflatoire invloeden in Indonesië verder zou vergroten. Na lang overwogen werd tenslotte in Mei 1948 tot een weder activeren van het oude Javasche Bank-papier en van de nog in beperkte hoeveelheden in circulatie zijnde vooroorlogse muntbiljetten besloten. De circulatie aan oud Javasche Bank-papier bedroeg op dat tijdstip volgens de balanscijfers der Bank nog ruim f 270 miljoen, de werkelijke circulatie zal echter lager hebben gelegen doordat tijdens de oorlogsjaren en de periode nadien een niet onbelangrijk, doch overigens nog niet te taxeren bedrag aan deze biljetten verloren zal zijn gegaan. Van het restant bevond zich op dat tijdstip nog een niet onbelangrijk gedeelte in republikeins gebied, terwijl tenslotte een bedrag van enige tientallen miljoenen gulden langs de weg der bevoorschotting in feite reeds was geactiveerd. Nemen wij voorts nog in aanmerking, dat dit papier als gevolg van hoarding op grote schaal slechts een zeer beperkte spreiding had, dan behoeft het niet te verwonderen, dat tenslotte de invloed van de activering op het prijspeil zeer gering is geweest. Vanaf 26 Mei 1948 verschijnen in de interne balansen van De Javasche Bank de vooroorlogse biljetten en de nieuwe emissie dan ook weder gemeenschappelijk onder het hoofd „Bankbiljetten in omloop”.

De circulatie van Nica-geld is in 1948 vrijwel constant gebleven op een niveau van rond f 860 miljoen, zijnde ongeveer het technisch bereikbare maximum op grond

¹⁾ Zie: E.-S.B.” van 8 December 1948, blz. 974.

²⁾ Zie in dit nummer, blz. 82.

van de beschikbare voorraden. De nog steeds stijgende behoefte aan ruilmiddel moest derhalve geheel worden opgevangen door De Javasche Bank met haar nieuwe emissie. Van enige maatregel in de richting van een muntzuivering — als boven bedoeld — was in 1948 nog geen sprake.

In begin 1948 dreigde de voorziening van pasmunt, welke reeds lang moeilijkheden had gebaard, volledig spaak te lopen, niet door een absoluut tekort aan metalen pasmunt, doch door het feit, dat met name de zilveren pasmunt in steeds groter hoeveelheden werd opgepot en daardoor aan haar normale functie onttrokken. Als gevolg hiervan zag de Regering zich gedwongen over te gaan tot het in circulatie brengen van papieren pasmunt in de coupures van f 0,10 en f 0,25.

Hieronder volgens thans enige cijfers betreffende de circulatie van het chartale geld in Indonesië, zoals zich deze sedert 31 Maart 1948 heeft ontwikkeld.

	Nica-geld	J.B.-papier	Totaal
31/ 3/47	583,1	362,7	945,8
2/ 7/47	705,3	349,7	1055,0
1/10/47	834,7	356,9	1191,6
31/12/47	862,1	429,9	1292,0
31/ 3/48	860,7	504,0	1364,7
30/ 6/48	866,5	584,2	1450,7
29/ 9/48	866,3	654,8	1521,1
29/12/48	862,7	714,6	1577,3
12/ 1/49	875,6	751,2	1626,8

De cijfers tonen een tot dusver onafgebroken stijging aan, welke moeilijk anders dan verontrustend kan worden genoemd, zij het ook, dat de stijgingsgraad laatstelijk een duidelijke tendens tot teruglopen vertoont. In de laatste 3 kwartalen van 1947 heeft de toename van de circulatie gemiddeld f 115,4 miljoen bedragen; in 1948 bedroeg zij gemiddeld f 171,4 miljoen per kwartaal. De voornaamste oorzaken, welke tot deze, voor Indonesië ongekende en daardoor veel zorgen barend, stijging van de circulatie hebben bijgedragen, zijn: de uitbreiding van het territoir, waarin door De Javasche Bank de geldcirculatie moest worden verzorgd als gevolg van de eerste en tweede politieke actie, respectievelijk in Juli 1947 en in December 1948; de geleidelijke toename van de economische bedrijvigheid, tot uiting komende in een regelmatig stijgen van de voortbrenging en van de binnenlandse en buitenlandse handel; een omvangrijke hoarding van bankpapier voornamelijk met fiscale oogmerken — t.w. om de in de oorlogse jaren gemaakte vaak excessieve winsten niet aan het daglicht te doen treden — en tenslotte het nog steeds zeer hoge loon- en kostenpeil — voornamelijk in het leven geroepen door de, sterk inflatoir werkende deficit-financieringen in de binnenlandse sfeer van de Overheid — waardoor bij eenzelfde graad van economische bedrijvigheid en ook van overheidsactiviteit veel meer geldmiddelen voor de financiering hiervan nodig waren dan voorheen.

Een in de loop van 1948 ingevoerde maandelijkse registratie van de bedragen aan circulatiemiddelen in de Landskassen en in de kassen van de banken toont aan, dat op grond hiervan de hogergevoemde circulatiecijfers kunnen worden verminderd met een bedrag van rond f 85 miljoen in de eerste maanden van 1948; oplopende tot f 110 miljoen tegen het einde van 1948. In bovengenoemde tabel der chartale circulatie zijn niet opgenomen de cijfers betreffende de circulatie van zilveren tekenmunt en pasmunt. Volgens de desbetreffende administraties zou aan deze ruilmiddelen per eind 1948 in circulatie moeten zijn een bedrag van rond f 265 miljoen tegen rond f 250 miljoen per begin 1948. Deze geringe stijging houdt verband met de in 1946/47 opgedane ervaring, dat, als gevolg van hoarding op grote schaal, nieuw in circulatie gebracht metaalgeld even snel weder daaruit verdween en dus niet of nauwelijks de haar toegedachte taak vervulde, zodat het geen zin had de circulatie nog verder uit te breiden. Slechts is incidenteel zilveren tekenmunt gebruikt als „inducement” bij opkoop van producten. Dat van hogergevoemd bedrag een niet onbelangrijk gedeelte sedert 1941 als munt verloren zal zijn gegaan, deels door oorlogsgeweld

en daarnaast ook door omsmelting, staat vast; het is echter onmogelijk dit gedeelte zelfs bij benadering te schatten. Rekening houdende met de in de kassen der banken enz. aanwezige bedragen en met de hierboven vermelde nominale circulatie aan metaalgeld, kan de totale omloop aan chartaal geld per eind 1948 getaxeerd worden op ongeveer f 1.725 miljoen tegenover rond f 1.450 miljoen een jaar tevoren.

Giraal geld.

Voor het verkrijgen van een meer algemeen inzicht in de ontwikkeling van de girale geldcirculatie in Indonesië kan worden volstaan met het in beschouwing nemen van de hierop betrekking hebbende cijfers uit de balansen der circulatiebank en der algemene creditbanken en zelfs zou men zich gevoeglijk kunnen beperken tot de balanscijfers van de „big four”, t.w. De Javasche Bank, de Nederlandsche Handel-Mij., de Nederlandsch-Indische Handelsbank en de Nederlandsch-Indische Escompto-Mij., aangezien in verhouding tot de crediteurencijfers van deze, die van de in Indonesië werkende Engelse en Chinese banken vrijwel in het niet vallen. Buiten het terrein van de algemene banken bestaan in Indonesië geen instellingen, welke op grote schaal vlottende middelen aantrekken, zoals dit in Nederland onder meer het geval is met de Post-, Cheque- en Girodienst en met de gemeentelijke giro-instellingen. Slechts komt nog op de balans van de Algemene Volkscreditbank, welke arbeidsveld naar bekend voornamelijk ligt in de sfeer van de Indonesische kleinhandel en kleinlandbouw, een zeker bedrag aan gelden van derden voor; van overwegende betekenis is dit echter niet.

Wat betreft de girale geldcirculatie beperken zich voor 1947 de beschikbare cijfers nog tot die van De Javasche Bank; in 1948 is het daarentegen mogelijk geworden de statistische waarneming ook tot de andere banken uit te strekken, zodat voor dit jaar bovendien een totaal crediteurencijfer voor alle banken kan worden gepubliceerd. Om dubbel-tellingen te voorkomen zijn hierbij in aftrek gebracht de rekening-courant-saldi, welke de particuliere banken op haar beurt bij De Javasche Bank onderhouden:

		Crediteuren De Javasche Bank	Crediteuren Totaal der banken ¹⁾
31 Maart 1947....		503,7	—
2 Juli		675,7	—
1 October		765,0	—
31 December		886,7	—
28 Januari 1948....		900,1	1469,1
31 Maart		901,4	1421,5
30 Juni		893,7	1256,2
29 September		924,2	1338,9
3 November		891,0	1407,4
29 December		883,8	²⁾
12 Januari 1949....		659,7	²⁾

¹⁾ = Crediteuren De Javasche Bank + Crediteuren andere banken minus saldi andere banken bij De Javasche Bank.

²⁾ = nog niet beschikbaar.

Wat met betrekking tot de crediteurencijfers van De Javasche Bank het meest de aandacht trekt, is het sterke verschil in ontwikkeling in 1947 en in 1948. In 1947 zien wij in de periode 31 Maart tot 31 December het cijfer der crediteuren stijgen van f 503,7 miljoen tot f 886,7 miljoen of met niet minder dan 75 pCt, terwijl in 1948 het crediteurencijfer vrijwel onveranderd is gebleven. Zonder op dit moment reeds in staat te zijn dit verschil in ontwikkeling volledig te analyseren; zijn er echter wel een aantal factoren te noemen, welke deze uiteenlopende ontwikkeling goeddeels verklaren. Deze zijn:

a. een „technische” correctie in 1948 tot stand gekomen als gevolg van een meer economisch middelenbeheer door de Overheid als gevolg waarvan goeddeels een einde is gemaakt aan de eind 1947 nog veel voorkomende situatie, dat talloze overheidsinstanties bij de banken belangrijke creditsaldi aanhielden, terwijl tegelijkertijd de centrale Gouvernementsrekening een belangrijk debet aanwees. Veel van deze saldi zijn thans tot een meer gerechtvaardigd peil teruggebracht.

- b. een enigermate afzakken in 1948 van de reeds tijdens de Japaneze bezetting ingezette, doch nadien nog sterk geaccentueerde inflatoire tendenties als gevolg van maccents geldcreatie gedekte enorme budgettekorten. Hoewel nog steeds zeer hoog, waren de bedragen, waarvoor het Gouvernement in 1948 binnenlandse financiering moest zoeken, toch lager dan in 1947.
- c. een niet onbelangrijke uitbreiding van de bedragen, welke in 1948 ten opzichte van 1947 door particulieren en bedrijfsleven uit verschillende hoofde naar Nederland zijn getransfereerd. Een duidelijke aanwijzing hiervoor vormt het saldo op de financiële accoordrekening — de zgn. F-rekening — van De Javasche Bank in de boeken van De Nederlandsche Bank, welke eind 1948 een saldo aanwees van f 470 miljoen tegen f 200 miljoen per einde 1947.
- d. een sterk verhoogde plaatsing door de Regering van Indonesië van schatkistpapier in de open markt, zowel bij institutionele beleggers, banken en andere daarvoor in aanmerking komende instellingen. De totale omloop aan schatkistpapier in 1948 nam toe met ruim f 200 miljoen, welk bedrag, naar kan worden aangenomen, geheel is gefinancierd uit rekening-courant-saldi bij De Javasche Bank.
- e. een, behoudens seizoenfluctuaties, vrijwel op hetzelfde niveau blijven van de credietverlening — anders dan de voorschotten van De Javasche Bank aan het Gouvernement van Indonesië — door de banken in Indonesië. Vele vooroorlogse debetsaldi en ook enkele direct na de oorlog aan semi-overheidsinstellingen ingeruimde credieten kwamen tot afwikkeling; hier-tegenover stond een grotere vraag naar nieuwe bedrijfscredieten.

Al deze factoren zijn evenzovele krachten geweest, welke een stijging in 1948 van het totaal der rekening-courant-saldi bij De Javasche Bank hebben tegengegaan of afgeremd.

Niet onvermeld mag in dit verband blijven, dat het invoersaldo de handelsbalans — exclusief in- en uitvoeren van de aardoliemaatschappijen — van Indonesië in 1948 lager is uitgevallen dan in 1947. De voorlopige cijfers over de periode Jan./Dec. 1948 wijzen een tekort aan van circa f 75 miljoen tegen f 365 miljoen over dezelfde maanden van 1947. Het deflatoire effect van de passiviteit van de handelsbalans is dus in 1948 veel kleiner geweest.

De zeer opvallende daling van de rekening-courant-saldi van De Javasche Bank in de eerste weken van Januari 1949, namelijk van f 883,8 miljoen tot f 659,7 miljoen, zal voor een zeer belangrijk gedeelte moeten worden toegeschreven aan een verdere plaatsing van schatkistpapier, gezien het feit, dat in dezelfde periode ook het debet van de Gouvernementsrekening bij De Javasche Bank aanzienlijk is teruggelopen.

Aangezien de crediteurencijfers van de andere banken per ultimo 1948 nog niet beschikbaar zijn, is het niet mogelijk het juiste cijfer van de totale girale geldcirculatie op dat tijdstip reeds vast te stellen; het komt echter voor, dat door hiervoor een bedrag van f 1.400 miljoen aan te nemen, niet veel van de werkelijkheid zal worden afgeweken. Alsdan komen wij tot een totale circulatie — chartaal geld plus giraal geld — van f 3.125 miljoen per eind 1948 tegen f 2.850 miljoen per eind 1947, een stijging derhalve van rond f 275 miljoen.

Doordat de circulatie van Nica-geld in 1948 vrijwel onveranderd is gebleven en ook de girale circulatie geen grote verschillen vertoont, moet de hogergenoemde stijging van de totale circulatie goeddeels betrekking hebben op het Javasche Bank-papier, hetgeen dan ook zijn bevestiging vindt in de in de eerste helft van dit artikel opgenomen statistiek betreffende de chartale geldcirculatie. Dit houdt dan tevens in, dat de tegenpost van deze stijging der geldcirculatie zich in de eerste plaats in de balansen van De

Javasche Bank moet manifesteren, en dan is het evident, dat onder de huidige omstandigheden daarvoor in de eerste plaats dient te worden gekeken naar de voorschotrekening van het Gouvernement. Volgens het jaarverslag van De Javasche Bank over het boekjaar 1946/47 wees deze rekening per 31 Maart 1947 een debetstand aan van f 255,2 miljoen. Per eind 1947 was deze debetstand reeds gestegen tot f 707 miljoen, terwijl per ultimo 1948 zich een verdere toename tot f 916 miljoen had voltrokken.

Het ligt niet in de bedoeling in het kader van dit artikel de Gouvernementinsfinanciering van Indonesië met al haar hoogst sombere aspecten in beschouwing te nemen, ook al omdat op dit tijdstip voldoende documentatiemateriaal hierover nog ontbreekt. Een enkele opmerking dient echter te worden gemaakt teneinde het trekken van verkeerde en met name te gunstige conclusies uit de in dit artikel vervatte cijfers te voorkomen. Aanleiding hiertoe zou met name kunnen geven het feit, dat, terwijl in de periode 31 Maart tot 31 December 1947 het Gouvernement voor zijn interne financiering tot een bedrag van f 445 miljoen op De Javasche Bank terugviel en bovendien nog een bedrag van f 270 miljoen aan Nica (= Gouvernements)-geld in circulatie bracht, in 1948 bij een vrijwel onveranderde circulatie van Nica-geld de debetpositie bij De Javasche Bank slechts met f 209 miljoen is toegenomen. Deze cijfers bevatten een duidelijke aanwijzing, dat de enorme kastekorten, waarmede het Gouvernement in 1947 had te kampen en welke het slechts door eigen geldcreatie, resp. met circulatiebankcrediet, in 1948 althans van veel bescheidener omvang zijn geweest. Hoewel deze conclusie inderdaad juist is, moet toch worden opgemerkt, dat de genoemde componenten — Nica-geld en circulatiebankcrediet — weliswaar een belangrijke rol hebben gespeeld, doch dat zij zeker niet de enige factoren zijn, welke in aanmerking moeten worden genomen, wil men het volledig inzicht komen. Wij denken hierbij aan het schatkistpapier, waarvan in 1948 meer kon worden geplaatst dan in 1947, aan goederenvoorraden in handen van het Gouvernement, welke in 1948 door een wederoverschakelen van Gouvernementsinvoermonopolies op particuliere handel zeker zijn teruggelopen, aan commerciële vorderingen en verplichtingen, maar vooral ook aan het financieren van binnenlandse kastekorten met buitenlandse credieten. Deze laatste nu hebben, zoals met betrekking tot de F-rekening — betrekking hebbende op het betalingsverkeer met Nederland — reeds werd aangegeven, in 1948 een belangrijke stijging ondergaan en juist als gevolg van deze stijging is de stijging van de binnenlandse schuldpositie belangrijk afgeremd, aangezien de door credietopname in het buitenland verkregen deviezen voor een belangrijk deel zijn doorverkocht aan particulieren en bedrijfsleven, welke deze deviezen ten gunste van de Gouvernementsrekening bij De Javasche Bank hebben voldaan.

Het zal wellicht mogelijk zijn binnen afzienbare tijd nader in te gaan op de wijze, waarop het Gouvernement van Indonesië zich in 1948 heeft gefinancierd, en daarbij speciaal aandacht te besteden aan de invloed, welke hiervan is uitgegaan op de monetaire situatie in Indonesië.

Amsterdam.

H. J. MANSCHOT.

BEGINNEN BIJ HET BEGIN!

Over het vraagstuk der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie zal evenmin als over het aanhangige Wetsontwerp het laatste woord zijn gesproken. Op één aspect van dit vraagstuk moge nogmaals worden gewezen, een aspect, waarover allen het in principe wel eens schijnen, maar waarvan de noodzakelijke consequenties niet die aandacht dreigen te ontvangen, welke zij verdienen.

Hierover zijn immers allen het wel eens, dat het bij een bedrijfsorganisatie, ook bij een publiekrechtelijke (P.B.O.) toch in de eerste plaats gaat om *datgene, wat uit het bedrijfsleven zelf opkomt*.

Reeds bij de totstandkoming van de desbetreffende bepalingen van de Grondwet¹⁾ bestond op dit punt vrijwel een communis opinio. De instelling der P.B.O.'s zou slechts geschieden als „er in de werkelijkheid van het leven voldoende grondslagen en aanknopingspunten zijn” (a), „wanneer er in de maatschappij voldoende ondergrond is” (b), als een *erkenning* van „vormen van maatschappelijke samenwerking” (c), omdat de Overheid „er naar moet streven om van datgene, wat aan het maatschappelijk leven zelf ontspringt, aan de vormen van samenwerking, die in het bedrijfsleven ontstaan, medewerking en aanvulling te geven” (d). „Het subtraat van dit alles is en blijft de samenwerking in het bedrijfsleven” (e)²⁾.

Ook in het rapport van de Commissie v. d. Ven en in de Memorie van Toelichting op het onderhavige ontwerp vinden wij erkenning van hetzelfde principe (men zie blz. 14 van het rapport en blz. 3 en 5 van de M. v. T.).

Wanneer men dit principe nog niet uit anderen hoofde kende, zou dit trouwens de belangrijkste les kunnen zijn uit de tijdens de bezetting in het leven geroepen organisatie, welke eveneens een toepassing van hoofdstuk V der Grondwet heette te zijn³⁾.

Het was een *principiële* fout, zowel van de verticale voedselvoorzieningsorganisatie als van de horizontale zgn. Woltersomse organisatie, dat deze *van bovenaf* volgens een star, van bovenaf bepaald schema in het leven werden geroepen. In de praktijk werd deze fout intussen voor de horizontale organisatie in belangrijke mate gecompenseerd, doordat de Commissie Woltersom zich in ruime mate heeft laten voorlichten door deskundige adviseurs uit alle takken van het bedrijfsleven, en deze adviseurs hebben in de regel nauwe aansluiting gezocht bij vóór dien bestaande organisaties. Vele Vak- en Ondervakgroepen waren linea recta voortzettingen van oude organisaties en dikwijls werden de oude besturen zonder noemenswaardige wijziging overgenomen.

Desalniettemin waren de bezwaren groot; creëring van organisaties, waaraan niet de minste behoefte was, alléén terwille van het schema; samenvoeging van wat geen behoefte aan samenbinding had en splitsing van wat bij elkaar behoorde en tevoren steeds in één verband had samengewerkt, óók terwille van het schema; een zware „Ueberorganisierung” aan de top met de Raad voor het Bedrijfsleven, Hoofd- en Bedrijfsgroepen (een enkele maal nog: een Onderbedrijfsgroep) horizontaal en de Hoofdbedrijfschappen en Bedrijfschappen (althans voor de Voedselvoorzieningssector) verticaal boven de Vak- en Ondervakgroepen.

Daarnaast de hiërarchische opbouw, het toezicht van bovenaf en het goeddeels ontbreken van verantwoording jegens van onderop gevormde organen. Slechts een bescheiden residu van een dergelijke democratische verantwoordingsplicht was te vinden in de voor de lagere horizontale organisaties voorgeschreven Algemene Vergaderingen en het voor het Bestuur vereiste vertrouwensvotum (art. 21 van het Derde Uitvoerings Besluit van 13 Mei 1941).

Na de bevrijding hebben vele lagere horizontale lichamen, althans vóór zover zij levensvatbaarheid bezitten en niet uitsluitend tijdens de bezetting terwille van het schema waren opgericht, de gebruikelijke organisatorische verhoudingen hersteld met betrekking tot Algemene Vergade-

¹⁾ Voor zover het onderhavige Wetsontwerp mede een toepassing is van art. 80 van de Grondwet (de Sociaal-Economische Raad als vast college van advies aan de Regering), blijf het hier buiten beschouwing. Als zodanig zal het Ontwerp wel op de minste bezwaren stuiten.

²⁾ Deze citaten zijn ontleend aan resp. Voorlopig Verslag 2e Kamer (a), Handelingen 1e Kamer (b), amendement-Goseling (c), Handelingen 2e Kamer nl. Heer Joekes (d) en Regering bij monde van Min. de Wilde (e), alles uit zittingsjaar 1936/37.

³⁾ Hierbij zien wij overigens niet over het hoofd, dat deze uitdrukkelijke verwijzing naar de Grondwet (art. 1a van het Basisbesluit van 31 October '40, ingevoegd bij Besluit van 3 Mei 1941 No. 89 en art. 2 van het Organisatie Besluit Voedselvoorziening 1941 van 28 Maart 1941) mede een serieuze poging was van de kant der Nederlandse ontwerpers zoveel mogelijk een goed Nederlands karakter voor deze Organisatie te behouden.

ringen, verantwoording jegens de leden, bestuursverkiezing en financiële controle door de leden.

Voor de verticale Bedrijfschappen op het gebied der Voedselvoorziening heeft deze verantwoordingsplicht jegens van onderop gevormde organen nimmer in enigerlei vorm bestaan. Zij stonden en staan dan ook veel verder van het bedrijfsleven af en hebben steeds een meer autocratische inslag gehad. Dit bezwaar werd echter in de praktijk ten dele ondervangen door de samenwerking tussen de Bedrijfschappen en de Vakgroepen. De Organisatie Woltersom moge vele nadelen hebben gehad, zij heeft voor het gebied van de Voedselvoorziening althans dit grote voordeel gehad, dat zij naast de Bedrijfschappen Voedselvoorziening heeft geplaatst de Vakgroepen (veelal in feite voortzetting van voorheen bestaande vrije organisaties) in een zodanige door verschillende aanwijzingen⁴⁾ gestimuleerde verhouding, dat aan de Vakgroepen een belangrijke taak werd toegekend bij de voorbereiding en uitvoering van vele regelingen. Hoewel ook dan de invloed van het bedrijfsleven dikwijls nog veel geringer bleef dan gewenst was, was de verhouding tussen bedrijfschappen (Voedselvoorziening) en bedrijfsorganisaties (horizontaal) toch in principe en veelal ook in feite veel juister dan tevoren tussen Crisis-Centrales en vrije verenigingen.

Wie, na overweging van het voorgaande en na de verwachtingen, door de Memorie van Toelichting gewekt, het Ontwerp zelf ter hand neemt, wordt in deze verwachtingen teleurgesteld.

Deze teleurstelling is niet gelegen in het feit, dat grote bevoegdheden aan de Overheid zijn voorbehouden en in een toezicht van bovenaf is voorzien. Een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie veronderstelt o.i. ex definitione zeggenschap en verantwoordelijkheid van Overheid en bedrijfsleven *beide*. Het toekennen van publiekrechtelijke bevoegdheden ontnemt aan een organisatie nog niet het karakter van *bedrijfs*-organisatie, stempelt haar niet zonder meer tot Overheidslichaam⁵⁾, maar maakt uiteraard zekere bevoegdheid van Overheidswege noodzakelijk. De vraag is maar, of beiderlei verantwoordelijkheden en bevoegdheden in de juiste dosering en onderlinge verhouding worden erkend resp. toegekend. Ons grootste bezwaar tegen het aanhangige Wetsontwerp is, dat de bevoegdheden en verantwoordelijkheid van de Overheid (welke als zodanig in confesso zijn en bij een Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie behoren te zijn) in tal van bepalingen minutieus zijn vastgelegd en geregeld, terwijl daarentegen de verantwoordelijkheid en bevoegdheden van het bedrijfsleven (van onderop!) nauwelijks worden aangeduid.

Dit bezwaar kan als volgt worden geconcretiseerd:

1. Dat de P.B.O., zoals deze in het Ontwerp is geregeld, zou *steunen* op de vrije organisaties, gelijk in de M. v. T. wordt betoogd, wordt in genen dele bevestigd door de zeer summere bevoegdheden van deze organisaties met betrekking tot de totstandkoming der P.B.O.'s en de benoeming van bestuursleden.

2. Ondanks de noodzaak van een horizontale opbouw, hoewel erkend in de M. v. T. (par. 2 onder 3), zijn de bepalingen dienaangaande zo geredigeerd, dat de Hoofdbedrijfschappen en zelfs de Bedrijfschappen niet noodzakelijk ondernemingen met gelijke of verwante functie ten aanzien van een bepaald product of een bepaalde groep van producten omvatten (M. v. T., par. 3, op artikel 68).

⁴⁾ Richtlijnen Ir Louwes - Mr Woltersom van December 1942 inzake verhouding Bedrijfschappen/Bedrijfsorganisaties en circulaire van Juli 1943 van Secretarissen-Generaal en van Directeur-Generaal V.V.O. inzake overdracht taken aan bedrijfsorganisaties.
⁵⁾ Aldus terecht Prof. Mr de Gaay Fortman in zijn lezing op de in September jl. gehouden studiedagen der Kath. Economische Hogeschool te Tilburg (Zie „Economie” van September 1948, blz. 574). Deze mening uit de kringen der *Vrije Universiteit* dunkt ons van groot belang, waar juist uit deze kringen met een beroep op het principe der „sovereiniteit in eigen kring” — in tegenstelling tot het subsidiariteitsprincipe — veelal een tegenovergesteld geluid werd gehoord.

Het gevaar van wederom een top-zware verticale en horizontale *boven-bouw* is daardoor volstrekt niet denkbeeldig!

In dit verband verontrust ons de mededeling (M. v. T. par. 2 onder 2), dat voorzieningen zijn getroffen tot een soepele „omvorming” van de Bedrijfschappen op het gebied der Voedselvoorziening en een geleidelijke „opheffing” van de zgn. Organisatie Woltersom. Waarom dit verschil tussen „omvorming” en „opheffing”?

Principieel zijn beide organisaties fout; *practisch* en *psychologisch* gevoelt het bedrijfsleven tegen de Bedrijfschappen V.V.O. minstens dezelfde en meestal grotere bezwaren dan tegen de Vakgroepen, zeker waar deze laatste gedemocratiseerd zijn. Het reële gevaar ontstaat, dat de Bedrijfschappen V.V.O. zullen worden gehandhaafd in de vorm van productschappen *zonder* het heilzame tegenwicht van de veel dichter bij het bedrijfsleven staande Vakgroepen.

Dit gevaar is te groter, waar het bedrijfsleven het wellicht niet inzielt en in de terminologische-warwinkel van bedrijfschappen-oude stijl, bedrijfschappen-nieuwe stijl, productschappen, vakgroepen, bedrijfsgroepen enz. enz. zal verzuimen tijdig positie te kiezen, terwijl ten Departemente de plannen voor de Productschappen in gereedheid worden gebracht!

3. De gecreëerde lichamen dragen een beslist ondemocratisch karakter; de financiële verantwoording geschiedt niet jegens van onderop gevormde organen. Wat dit betreft zouden wij de desbetreffende opmerkingen uit de Minderheidsnota van de heer P. Borst voor de zgn. commissie v. d. Ven geheel willen onderschrijven.

Ook bij handhaving van het systeem van het Ontwerp zijn bij vrij eenvoudige amendering verbeteringen mogelijk. Wij doen de volgende suggesties:

1. De deelvormen „Bedrijfschappen” in art. 68 worde zodanig gewijzigd, dat deze uitsluitend worden gecreëerd voor ondernemingen met gelijke of verwante functie ten aanzien van bepaalde producten of groepen van producten.

Hierdoor zou worden bereikt, dat bedrijfschappen *gelijksoortige* ondernemingen omvatten.

2. Productschappen en Hoofdbedrijfschappen dienen eerst tot stand te komen na, althans gelijktijdig met Bedrijfschappen in de betrokken sector. Dit waarborgt de *horizontale onderbouw* en is voor deze *essentieel*.

Het is van belang hierop te wijzen; niet alleen de Overheid, maar ook de kamerleden zijn wellicht geneigd „in grote lijnen” te denken en voor hen zullen dus de productschappen sprekender zijn dan de talloze Bedrijfschappen. Een zekere wetgevingsmoeheid, waarvoor Prof. Veraart niet ten onrechte vreest⁶⁾, gepaard met de reeds genoemde terminologische verwarring, zou er dan toe kunnen leiden het voorlopig met een beperkt aantal Productschappen te proberen.

Daardoor zou de onderbouw geheel verwaarloosd worden en het tegendeel worden verkregen van een gezonde opbouw ener bedrijfsorganisatie.

3. Het is o.i. van essentieel belang, dat tegenover de grote macht der besturen van de P.B.O.'s worden gesteld controlerende en déchargerende organen *van onderop*, bijv. in de vorm van een Algemene Vergadering van Afgevaardigden, te benoemen door (of een Raad van Bijstand en Contrôle, waarvan de leden worden benoemd door) de bedrijfschappen of representatieve organisaties (voor zover betreft de product- en hoofdbedrijfschappen) en de representatieve organisaties (voor zover betreft de bedrijfschappen). Een en ander voor zover niet rechtstreeks een Algemene Vergadering van bedrijfsgenoten mogelijk is.

Toch is ook met deze hier in overweging gegeven verbeteringen het laatste woord nog niet gesproken. Wij bleven binnen de opzet van het Ontwerp.

⁶⁾ In zijn voordracht „Vreedzame Revolutie” op de reeds genoemde studiedagen in Tilburg. (Zie „Economie” van September 1948; blz. 607 en 608).

— Een grotere verbetering — en vereenvoudiging! — ware mogelijk, indien consequenter naar een opbouw op de grondslag van erkende representatieve vrije organisaties zou worden gestreefd. *Nadere regelen zouden moeten worden gesteld omtrent de positie dezer organisaties* ⁷⁾.

Door uitsluitend deze organisaties te raadplegen omtrent totstandkoming en opheffing der P.B.O.'s en uitsluitend haar benoemingsrecht te geven van de bestuursleden dezer P.B.O.'s, worden reeds exclusieve rechten toegekend. Naar onze mening dient men verder te gaan dan deze *zéér* summiere bevoegdheden.

In de eerste plaats geve men deze erkende representatieve organisaties een *permanent adviserende* taak. Hun zou het uitsluitend recht moeten worden gegeven hetzij eigener beweging, hetzij op verzoek aan Overheid en P.B.O.'s, te adviseren omtrent aangelegenheden betrekking hebbend op het onderdeel van het bedrijfsleven, waarvoor zij representatief en erkend zijn. Dit zou nog kunnen worden aangevuld met een bepaling, parallel aan het tegenwoordige artikel 41, lid 2, omtrent verhouding Regering en Sociaal-Economische Raad: de P.B.O.'s dienen omtrent belangrijke door hen voorgenomen maatregelen op het betrokken gebied de erkende organisaties om advies te vragen, tenzij in bijzondere gevallen redenen van algemeen belang zich daartegen verzetten.

In de tweede plaats bepleiten wij de mogelijkheid de erkende representatieve organisaties in te schakelen bij de *uitvoering* van maatregelen der P.B.O.'s. Uiteraard niet als imperatief voorschrift (gelijk nu art. 94), opdat deze medewerking tot uitvoering van maatregelen van de kant der erkende organisaties een vrijwillige blijve.

Opgemerkt worde, dat de inschakeling van naar structuur privaatrechtelijke organisaties bij de uitvoering van maatregelen op zich niets nieuws is (voorbeelden: Crisis-Centrales onder de Landbouw Crisiswet, de „bedrijfsorganen” uit de in 1939 toegevoegde par. 7 van het Crisis Organisatie Besluit 1933; commerciële Stichtingen van belanghebbenden bij de uitvoering van de maatregelen van de Bedrijfschappen V.V.O.) en niet op bezwaren behoeft te stuiten, wanneer voor ogen wordt gehouden de verantwoordelijkheid van de P.B.O. voor de uitvoering door de erkende organisatie (naast uiteraard de verantwoordelijkheid van deze organisatie zelf met als voornaamste sanctie: intrekking van de erkenning).

Voorts bedenke men, dat wij ons bij de erkenning van representatieve vrije organisaties en bij het verlenen van exclusieve rechten aan deze organisaties, gelijk bij de algemeen verbindend verklaring van ondernemersovereenkomsten en collectieve arbeidsovereenkomsten, bevinden op het grensgebied van publiek- en privaatrecht, of juist gezegd: door de erkenning ener representatieve organisatie resp. door de algemeen verbindend verklaring ener regeling, komt deze in de publiekrechtelijke sfeer — overigens een o.i. acceptabele en zelfs wenselijke overgangsfiguur tot de publiekrechtelijke organisatie in engere zin.

In de derde plaats achten wij het wenselijk aan deze erkende organisaties de mogelijkheid van verplichte aansluiting resp. registratie te verbinden. Deze verplichte aansluiting is wel te onderscheiden van het verplichte lidmaatschap. Tussen haakjes worde hier opgemerkt, dat de bezwaren tegen het verplichte lidmaatschap worden overdreven, vooral als men zonder protest lichamen met verordenende bevoegdheid *zonder* medezeggenschap van de „onderhorigen” aanvaardt. Verplicht lidmaatschap geeft althans naast de lidmaatschap ook de rechten en de medezeggenschap van een lid! Verplichte aansluiting resp. registratie is echter niet hetzelfde als verplicht lidmaatschap: men wordt er niet door gebonden aan de bepalingen

⁷⁾ Hierbij wordt gedacht aan de organisaties, bedoeld in de artikelen 69 leden 1. (en 3.) en 73 lid 2. De representatieve organisaties bedoeld in art. 4, die leden aanwijzen in de Sociaal-Economische Raad, blijven buiten beschouwing; zijn deze representatief gedacht voor een bepaald deel van het bedrijfsleven of meer voor ondernemers en arbeiders van een bepaalde levens- en wereldbeschouwing?

van Statuten en Reglementen of van krachtens deze uitgevaardigde bindende besluiten. De verplichte registratie geeft slechts aan de erkende organisatie de mogelijkheid tot haar taakvervulling als adviserende en uitvoerende instantie, en bereikt door een bijdrage-plicht van alle bedrijfsgenoten, dat allen deze kant der werkzaamheden (dus in aller belang) helpen financieren. Daarnaast staan dan de afzonderlijke medezeggenschap, verplichtingen en contributie-plicht der (vrijwillige) leden.

Men onderschatte de betekenis niet van de *adviserende* taak plus de medewerking bij de *voorbereiding* en *uitvoering* van eventueel noodzakelijke maatregelen. Op deze wijze ware aan deze uit het bedrijfsleven zelf voortkomende organisaties voldoende armslag gegeven. Verordenende bevoegdheid of verplicht lidmaatschap in engere zin behoeven zij niet en kan aan de P.B.O.'s worden voorbehouden.

Uiteraard zou het juist bij aanvaarding van het hier gestelde noodzakelijk zijn, de voorwaarden te omschrijven, waaronder de erkenning als representatieve organisatie periodiek worde verleend resp. verlengd.

Essentieel is en blijft, dat deze organisatie het vertrouwen van een representatief deel der bedrijfsgenoten heeft en behoudt, dus in het algemeen van de meerderheid. De toetsing aan het oordeel der bedrijfsgenoten geschiede op een van geval tot geval te bepalen wijze, bij voorkeur door het houden van een Algemene Vergadering van aangesloten en resp. geregistreerden. Daarnaast een hearing van belanghebbende en eventuele „concurrerende” organisaties. Op die wijze moeten ook de erkende representatieve organisaties zich moeite geven bij voortdurende het vertrouwen harer bedrijfsgenoten te bewaren en is er zekerheid, dat deze organisaties wortelen in het bedrijfsleven.

De hier bepleite gang van zaken: het verlenen van bepaalde exclusieve rechten aan in vrijheid ontstane organisaties, die het vertrouwen van een representatief deel der betrokkenen hebben, steunt op dezelfde rechtsgrond als die is aanvaard bij de algemeen verbindend-verklaring van collectieve arbeidsovereenkomsten en ondernemers-overeenkomsten. Uitgangspunt is een in vrijheid aanvaarde regeling resp. gevormde organisatie, maar wanneer eenmaal een meerderheid hierachter staat, kan de minderheid worden gebonden aan dezelfde regeling resp. op bovenomschreven wijze worden betrokken bij de organisatie.

Indien de hier aangeduide regeling van de positie der vrije als representatief erkende organisaties zou worden aanvaard, zou dit o.i. een zeer ingrijpende vereenvoudiging van het ontwerp mogelijk maken. De P.B.O.'s in engere zin zouden kunnen worden beperkt tot (behalve dan de „Algemene Bedrijfsorganisatie” met de Sociaal-Economische Raad) een zeer beperkt aantal Product- en Hoofdbedrijfschappen. De nu geprojecteerde „Bedrijfschappen” zouden o.i. geheel kunnen vervallen. De Hoofdbedrijfschappen (dan misschien beter „Bedrijfschappen” te noemen) zouden o.i. alleen daar in het leven moeten worden geroepen waar een horizontale in plaats van een verticale bovenbouw noodzakelijk is, bijv. voor het Bankwezen en de Assurantiewereld.

Wij zouden dan dus krijgen een groot aantal erkende organisaties (in vrijheid opkomend uit, wortelend in en gecorrigeerd door het bedrijfsleven) met een beperkt aantal exclusieve bevoegdheden, overkoepeld door een klein aantal productschappen, waar een verticale, en bedrijfschappen, waar een horizontale bovenbouw nodig is.

Een bijkomend voordeel is nog, dat het aantal wetten, nodig voor de instelling der P.B.O.'s, beperkt en overzichtelijk zou blijven, terwijl de erkenning der representatieve organisaties van geval tot geval bij K.B. kan geschieden. Ook dat het aantal lichamen met verordenende bevoegdheid niet te uitgebreid wordt, hetgeen de rechtszekerheid van betrokkenen ten goede komt en het repressief toezicht vergemakkelijkt.

Het spreekt vanzelf, dat deze suggesties bij nadere uitwerking op bezwaren zouden stuiten, die uit de weg zouden moeten worden geruimd. Deze bezwaren kunnen o.i. echter nimmer zo groot zijn als de bezwaren tegen het onderhavige ontwerp, dat dreigt een groot aantal lichamen met zeer grote bevoegdheden, tot en met de verordenende bevoegdheid toe, over het bedrijfsleven te stellen *zonder* dat deze uit dit bedrijfsleven voortkomen en erop steunen.

Men beginne niet met het dak onder verwaarlozing van het fundament. Men beginne bij het begin!

Wassenaar.

Mr LUC. SCHENDERLING.

VERGELIJKING VAN DE VERKEERSCIJFERS OVER 1948 IN ENKELE WEST-EUROPESE HAVENS.

Al heeft de dagbladders zich, afgaande op het aantal der binnengekomen schepen, al bezig gehouden met de vraag, of Rotterdam in het afgelopen jaar Antwerpen zou voorbijstreven, wanneer we letten op de tonnenmaat dier schepen, dan blijkt, dat Antwerpen onbetwist de eerste plaats innam van de continentale havens en dat met een ruime voorsprong op Rotterdam.

In figuur I is weergegeven het grillig verloop van de gedurende 1946, 1947 en 1948 in de beide havens maandelijks binnengekomen scheepsruimte, uitgedrukt in netto registertonnen, en tevens, ter vergelijking, de maandcijfers en het maandgemiddelde voor het jaar 1938.

Over de oorzaken van het verloop van die lijnen van maand tot maand valt weinig te zeggen: men heeft te doen met een combinatie van een algemeen opgaande lijn — die vooral in Antwerpen al naar een verzadigingspunt toe buigt — seizoen- en weersinvloeden, de reacties op stakingen in de Engelse en Amerikaanse havens, de reinende invloed van de politieke gebeurtenissen in Centraal-Europa en van de spanningen te Berlijn, de stimulerende invloeden van de geldsanering in West-Duitsland en van de E.R.P.-verschepingen. De overeenkomst met de Bizone heeft zó lang op zich laten wachten, dat daarvan nog geen invloed valt aan te wijzen.

Het maandgemiddelde van het verkeer in Rotterdam was voor de jaren 1946, 1947 en 1948 respectievelijk ca 500.000, ca 800.000 en ca 1.050.000 N.R.T., zijnde 24, 40 en 51 pCt van het maandgemiddelde in 1938.

Voor Antwerpen zijn de overeenkomstige cijfers der maandgemiddelden ca 770.000, ca 1.380.000 en ca 1.400.000 en de overeenkomstige percentages 47, 84 en 85.

Uit dit beeld mag de verwachting worden afgeleid, dat van een verdere toeneming van het totale verkeer in de Benelux-havens het verkeer te Rotterdam — dat immers nog zoveel verder is verwijderd van zijn vooroorlogse peil — sterker zal profiteren dan Antwerpen, dat dit peil al zoveel dichterbij heeft benaderd.

Dat Rotterdam daarbij te eniger tijd Antwerpen wederom voorbij zal gaan, is te verwachten en behoort noch te leiden tot gejuich aan deze zijde van de grens noch tot gemjammer aan de andere zijde.

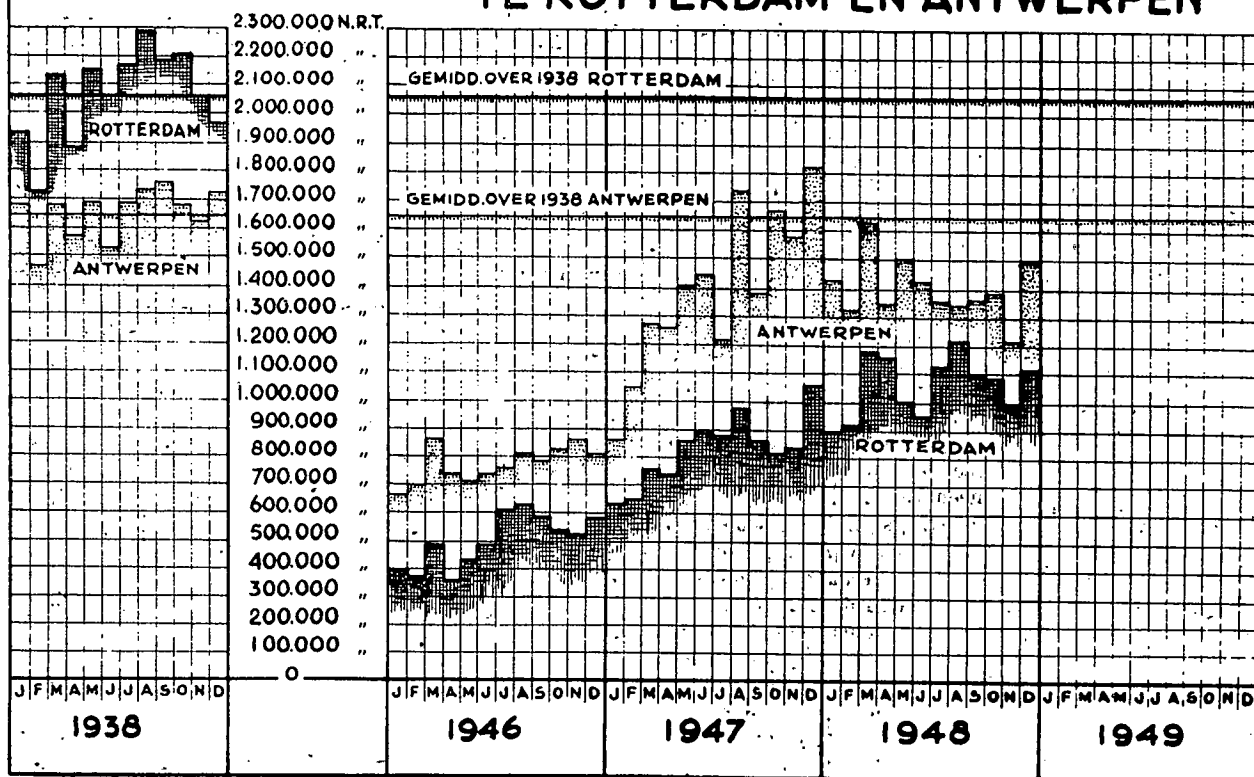
Het karakter der beide havens is nu eenmaal verschillend; ze zullen verschillend reageren op een geleidelijke terugkeer van het transitoverkeer. Dit wordt overtuigend gedemonstreerd in figuur II.

Te Antwerpen met zijn krachtige nationale industrie vormde het nationale goederenverkeer verreweg het grootste deel van het totaal. In de aangegeven periode 1930 t/m 1939 was te Antwerpen het nationale deel maximaal 70 pCt en nooit minder dan 60 pCt van het totaal.

Te Rotterdam speelt vanouds het transitoverkeer de hoofdrol. In de aangegeven periode 1928 t/m 1939 was aldaar het nationale deel maximaal 30 pCt en minimaal 24 pCt van het totaal. Waar nu na de bevrijding uiteraard in beide havens het nationale verkeer zich het snelst

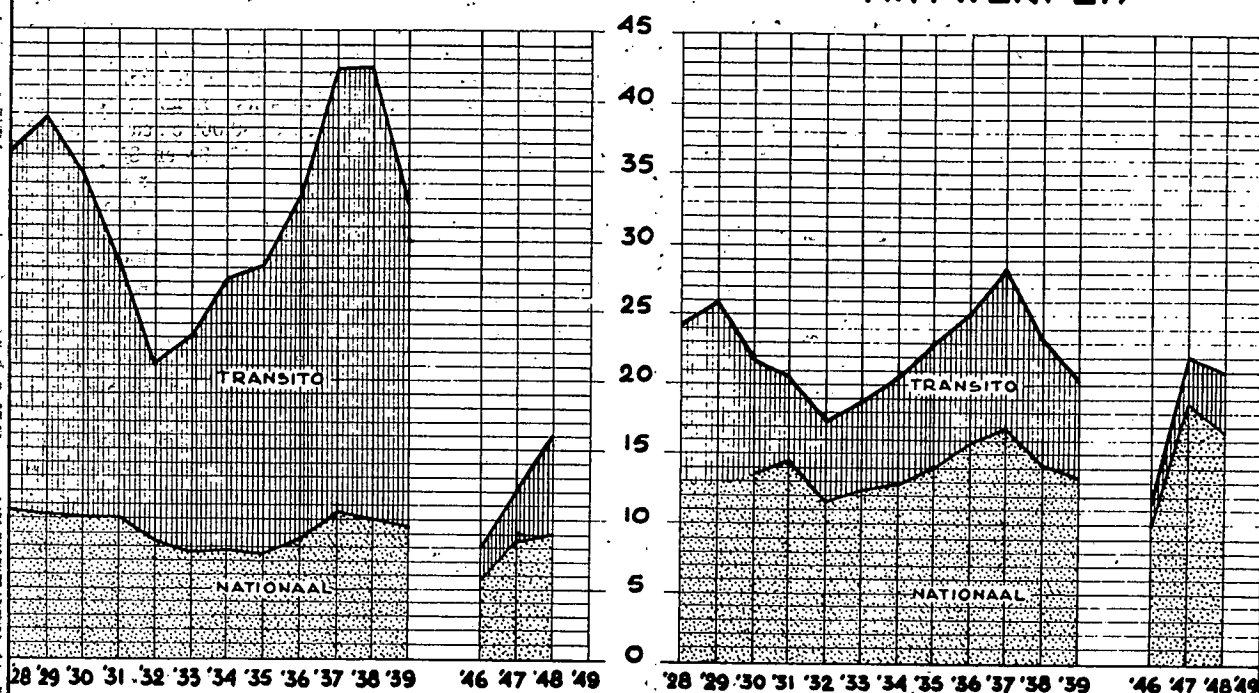
FIGUUR I.

TONNAGE MAANDELIJKS BINNENGEKOMEN ZEESCHEPEN TE ROTTERDAM EN ANTWERPEN

FIGUUR II.

GOEDERENVERKEER TER ZEE IN MILL. TONNEN VAN 1000 KG. ROTTERDAM ANTWERPEN

kon herstellen — waarbij Antwerpen ook in tijdsorde een aanmerkelijke voorsprong had — terwijl hervatting van het transitoverkeer een aangelegenheid is van lange adem, is het verklaarbaar, dat, voor nationaal en transitoverkeer tezamen, Antwerpen reeds op ca 90 pCt en Rotterdam nog niet op 40 pCt van het vooroorlogse goederenverkeer is gekomen.

In-aanmerking genomen de toestand in het bezette gebied en de tendentie der bezettende mogendheden om in Duitsland de industrie weer tot een redelijk peil te laten herleven, behoeven de evengenoemde cijfers noch te verbazen, noch ernstig te verontrusten, hoe moeilijk de positie in een sterk onderbezette haven ook is.

Met deze cijfers voor ogen zal ook het grote publiek gemakkelijker begrijpen, dat in de transit-overeenkomst van de Benelux-havens met de Bizone onze Zuiderburen werden bereid gevonden om van toekomstige importen genoeg te nemen met minder dan 50 pCt volgens een glijdende schaal.

Ten aanzien van het krachtig herstel van het nationale verkeer dient te worden aangetekend, dat dit in hoofdzaak een gevolg is van abnormaal grote importen, nodig voor de herbevoorrading van België en Nederland, importen, die voorbestemd zijn om spoedig te dalen — men denke aan de dollarverslindende import van Amerikaanse steenkool —. Een reactie in deze zal dus niet aanstonds tot verontrusting aanleiding behoeven te geven. Integendeel, alleen door vermindering der importen en uitbreiding der exporten kan een meer verantwoorde toestand worden benaderd.

In België is deze reactie al waar te nemen; in Nederland, dat als het ware met België een faseverschil van 1 à 1½ jaar vertoont, is hetzelfde verschijnsel in de loop van 1949 of 1950 te verwachten.

Dat het zólang heeft geduurd, voordat Generaal Clay bereid werd gevonden méér gebruik te gaan maken van de Rijn en van de Westelijke havens, hangt ongetwijfeld samen met de krachtige vertogen tegen dit voornemen van de bestuurders of beheerders der Duitse zeehavens.

Bij de beoordeling van deze protesten is het goed om naast elkaar te plaatsen de huidige goederencijfers van de grote Duitse en Westelijke zeehavens en deze voor elke haven te vergelijken met de overeenkomstige cijfers uit een vooroorlogs jaar.

In figuur III is dit gedaan voor de jaren 1948 en 1938. Daarbij kan uiteraard voor 1948 slechts worden beschikt over officiële cijfers voor de eerste 10 of 11 maanden en moest het verkeer voor December en, wat Antwerpen betreft, ook nog voor November worden geschat. De cijfers binnen de kring in de kolom, voorstellende het verkeer in 1948, geven het verhoudingspercentage ten opzichte van 1938. Aldus wordt als het ware een momentopname verkregen van het verkeer. Het valt daarbij op, dat, na Hamburg, Rotterdam er het minst aan toe is, terwijl voor alle andere havens de verhoudingscijfers gunstiger, deels zelfs aanmerkelijk gunstiger zijn dan het Rotterdamse.

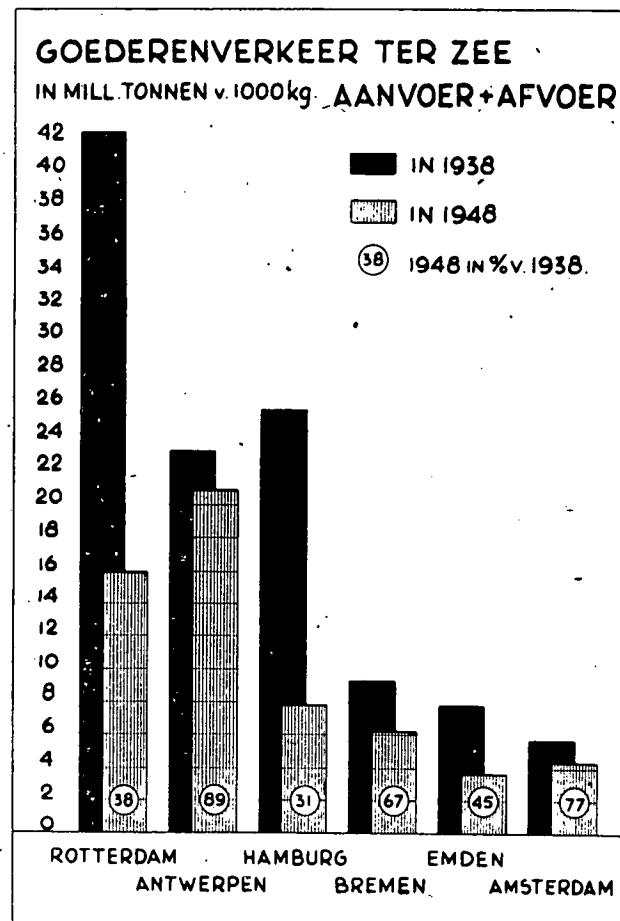
Tegen deze wijze van voorstelling kunnen uiteraard allerlei bezwaren worden ingebracht. Immers, daaruit blijkt niets ten aanzien van de import-exportbalans en niets ten aanzien van de verhouding massagoed-stukgoed, die van zoveel betekenis is voor de werkgelegenheid.

Nochtans geeft de figuur een beeld, dat vooral betekenis krijgt, indien we deze verhoudingscijfers voor 1948/38 straks plaatsen naast overeenkomstige cijfers voor 1947/38, omdat dan zal blijken, dat er in de Duitse Noordzeehavens een overeenkomstige groei valt waar te nemen als in de Westelijke havens.

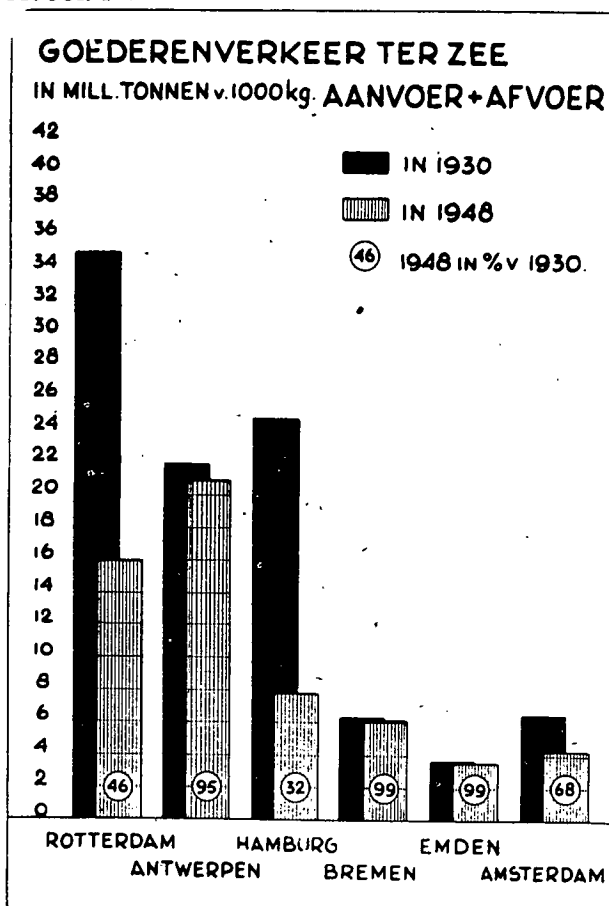
Van geallieerde zijde is tegen de vergelijking bezwaar gemaakt, omdat 1938 een jaar is, waarin het verkeer van Rotterdam sterk werd beïnvloed door de Duitse oorlogsvoorbereiding.

Zou — zo redeneerde men — als punt van vergelijking het crisisjaar 1932 zijn gekozen, dan zou voor Rotterdam

FIGUUR III.

FIGUUR IV.

een heel ander percentage te voorschijn zijn gekomen. Daar tegen een crisisjaar dezelfde bezwaren kunnen worden ingebracht als tegen een topjaar, is dezerzijds als tweede jaar van vergelijking 1930 gekozen.

Het resultaat is weergegeven in figuur IV en het is merkwaardig, dat dit voor Hamburg weinig verschil maakt, dat Rotterdam terecht komt op een percentage van 46 pCt, ongeveer als in figuur III — verhouding 1948/1938 — berekend voor Emden, doch dat Emden en Bremen beide komen op 99 pCt van het vooroorlogse verkeersvolume. Voor Amsterdam blijkt het verhoudingscijfer gedaald van 77 op 68, gevolg van de omstandigheid, dat 1930 voor Amsterdam een gunstiger jaar was dan 1938.

Ook in figuur IV zijn Hamburg en Rotterdam de havens, die de grootste onderbezetting vertonen.

In onderstaande tabel zijn naast deze percentages voor 1948/1938 en 1948/1930 opgenomen de cijfers voor 1947/1938, waaruit kan blijken, in welke mate het verkeer zich sedert 1947 heeft kunnen herstellen.

Om de schijn te vermijden, dat de Benelux-havens ten aanzien van het crisisjaar 1932 iets te verbergen zouden hebben, worden tenslotte ook nog de verhoudingscijfers voor 1948/1932 gegeven.

	1947/1938	1948/1938	1948/1930	1948/1932
Hamburg	23	31	32	41
Emden	36	45	99	101
Bremen	52	67	99	134
Rotterdam	29	38	46	75
Amsterdam	71	77	68	86
Antwerpen	94	89	95	120

Deze gegevens werden verstrekt als achtergrond om daartegen de noden der verschillende havens te beoordelen. Het is duidelijk, dat speciaal Hamburg in een moeilijke positie is gekomen, doordat een deel van het vroegere achterland door het ijzeren gordijn van deze haven is afgesneden. Intussen: het verhoudingscijfer van Hamburg voor 1948 is weliswaar lager dan het Rotterdamse cijfer voor 1948, doch hoger dan het Rotterdamse cijfer voor 1947.

Wat het eigenlijke Duitse verkeer betreft, dat thans in omvang zo gering is, mogen Hamburg en Bremen bedenken, dat de Benelux-havens daarin vóór de oorlog een aandeel hadden, dat het totale verkeer in de havens Hamburg, Bremen en Emden evenaarde, zo niet overtrof. Deze inschakeling van de Westelijke havens was, van Duits standpunt bezien, rationeel, ondanks het ook toen bestaande streven tot uiterste zuinigheid met deviezen. Een dergelijke inschakeling zal ook in de toekomst noodzakelijk zijn.

Bij het hanteren van het deviezenargument wordt maar al te veel voorbijgezien, dat, indien de Benelux-landen niet in de gelegenheid worden gesteld verkeersdiensten aan West-Duitsland te verlenen, de dollars zullen ontbreken om wederom als klant van Duitsland op te treden.

Hier wordt wederom de oude stelling bewaarheid, dat, als één lid lijdt, alle delen mee lijden. Het heeft geen zin zich uit te putten in argumenten, tegenargumenten en verwijten. Dit zou slechts voeren tot een tarievenoorlog, die niet anders kan doen dan alle partijen schaden.

Er liggen hier gemeenschappelijke belangen, die nopen tot overleg over een rationele verdeling van het verkeer, dat westelijk van het ijzeren gordijn te vinden is. Van zodanig overleg zijn slechts resultaten te verwachten, indien daarbij aan beide zijden één gematigd standpunt wordt ingenomen.

Rotterdam.

Ir N. TH. KOOMANS.

AANTEKENING.

HET VERSLAG OVER HET BOEKJAAR 1947, VAN DE ALGEMENE SPAAR- EN LIJFRENTEKAS VAN BELGIË.

De Algemene Spaar- en Lijfrentekas van België heeft zo pas haar verslag over het boekjaar 1947 gepubliceerd. Belangrijke wijzigingen werden dit jaar bij het opstellen van dit — ruim 300 bladzijden tellende — document doorgevoerd. Zij hebben vooral de strekking de plaats nader te bepalen, welke de Algemene Kas als verzorgings-, kapitaalverzamelende, en credietinstelling in 's lands economie inneemt, alsmede een nauwkeurige interpretatie te vergemakkelijken van haar bedrijvigheid en van de resultaten van haar beheer.

Het eerste deel van het verslag is aan een algemene studie van het spaar- en investeringsprobleem in België gewijd.

De studie vangt aan met een beknopte schets van de belangrijkste aspecten van 's lands economische en sociale toestand, welke meer in het bijzonder met de activiteit van de Algemene Kas verband houden. Het onderzoek beperkt zich tot de factoren, welke een directe invloed uitoefenen op het sparen en investeren; getracht wordt de gevolgen van hun evolutie in 1947 in dit dubbel opzicht te bepalen. Onderzocht worden o.a.: de productie, de werkgelegenheid, het nationaal inkomen, de buitenlandse handel en de betalingsbalans, de goederenvoorziening, het verbruik, de prijzen en lonen, de monetaire toestand, de overheidsfinanciën. Daarop volgt dan nog een overzicht van de belangrijkste wijzigingen in de sociale wetgeving. De analyse leidt tot de conclusie, dat in de loop van het jaar 1947 de hoofdbestanddelen van 's lands economische en sociale toestand zich over het algemeen voor de ontwikkeling van het sparen in gunstige zin hebben ontwikkeld.

Vervolgens wordt getracht de inventaris van het sparen in België te maken. Een dergelijke poging stuit op grote moeilijkheden, aangezien belangrijke statistische gegevens ontbreken. De volgende sectoren werden nagegaan: deposito's bij de spaarkassen, termijndeposito's en deposito's op boekjes bij de banken, kapitalisatie en immobilair sparen, vestiging van renten en pensioenen, arbeidsongevallenrenten, levensverzekeringen, besparingen van ondernemingen, reserves van de maatschappelijke zekerheid, hypothecaire beleggingen en kapitaaluitgiften.

Het onderzoek van deze belangrijkste vormen van kapitaalophoping en -belegging laat toe belangwekkende conclusies te trekken omtrent de ontwikkeling van het globale sparen sedert de bevrijding en omtrent de mate, waarin het zich reeds heeft hersteld in vergelijking met vóór de oorlog. De duidelijke opleving, ingetreden in 1947, wordt vooral aangestipt. Zeker, de vroegere spaarkapitalen, die werden getroffen door de muntontwaarding en de muntsaneringsmaatregelen, hebben doorgaans hun vooroorlogse koopkracht nog niet herkegen. In de meeste onderzochte branches bereiken de cijfers betreffende de nieuwe besparingen daarentegen een peil, dat overeenstemt met de huidige coëfficiënten van prijzen en inkomens, of overtreffen ze soms zelfs. Dit is o.a. het geval voor de toeneming van de inleggingen bij de spaarkassen, voor de aanwas van de wiskundige reserves bij de levensverzekeringmaatschappijen, voor de besparingen in de bedrijven zelf en voor de intekeningen op de kapitaal-emissies. In andere branches, vooral daar waar factoren van wettelijke aard tot een grotere strakheid dwingen, zoals inzake kapitalisatie voor de vestiging van pensioenen, werd de perequatie nog niet ten volle verwezenlijkt. Over het geheel genomen schijnt het toenemingsrhythme van het nieuwe spaarvermogen in 1947 relatief een grootte te hebben bereikt, welke die van vóór de oorlog benadert.

Het eerste deel van het verslag handelt eveneens over het probleem van de investeringen en over de ontwikkeling van de geld- en kapitaalmarkten.

Na de omvang van de investeringsbehoeften te hebben doen uitkomen, onderstreept dit hoofdstuk het primordiale belang van het sparen met het oog op de wederopbouw en geeft het de modaliteiten en de richtlijnen voor een geschikte spaar- en investeringspolitiek aan. In dit opzicht behandelt de studie enkele belangrijke aspecten van het huidige verschijnsel van de kapitaalschaarste en van de ernstige evenwichtsverstoring op de financiële markten, welke daarvan het gevolg was. De hoofdoorzaak van de evenwichtsverstoring kan noch aan de gevolgen van de monetaire politiek, noch aan een onthouding van besparen worden toegeschreven. Het sparen herstelt zich op normale wijze, doch er wordt een zodanig beroep op gedaan, dat het onmogelijk de gehele vraag kan bevredigen. Daar aan de andere kant het probleem vóór alles bestaat in een schaarste aan spaarkapitaal, zou een monetaire politiek, welke een bewuste expansie van het crediet-volume nastreefde, slechts een kunstmatige en tijdelijke verlichting kunnen brengen door een gedwongen sparen aan de massa van de bevolking op te leggen. Alleen een vermeerdering van het reële sparen kan een gezond en blijvend evenwicht herstellen.

Wat de ontwikkeling van de financiële markten betreft, onderstreept het verslag de ontwikkeling van het crediet zowel op korte, als op lange en halflange termijn gedurende de laatste drie jaren. Er wordt getracht het respectieve aandeel in de uitbreiding, dat aan de belangrijkste sectoren van de kapitaalmarkt toekomt, en meer in het bijzonder de bijdrage van de grote parastatale credietinstellingen en institutionele beleggers (spaarkassen, verzekeringmaatschappijen, pensioenkas enz.) aan te geven. Tenslotte analyseert de studie de twee meest karakteristieke terugslagen, welke uit de huidige evenwichtsverstoring op de kapitaalmarkt ontstaan zijn: de daling van de beurswaarden en de stijging van de rentetarieven. De aandacht wordt meer in het bijzonder gevestigd op de ongunstige gevolgen, welke een overdreven tendentie tot verhoging van de rentetarieven voor de economische toekomst van het land zou kunnen medebrengen. In dit verband heeft de Algemene Kas er voortdurend naar gestreefd een matigende invloed op de rentevoet op lange termijn uit te oefenen.

Het *tweede deel* van het verslag handelt over de werkzaamheden van de Algemene Kas. Het totaal van de door haar beheerde kapitalen steeg in 1947 met 6.191,5 mln frs tot 41.087,7 mln per 31 December 1947. Deze toename is de hoogste, die tot nu toe werd geboekt. Einde 1947 bereikte het bedrag van de door de Instelling beheerde kapitalen de coëfficiënt 2,16 t.a.v. het gemiddelde over 1936-1938.

Men kan aannemen, dat de 6,2 mrd frs bij de Algemene Kas in 1947 nieuw opgehoopte kapitalen nagenoeg 18 pCt van de totale besparingen in België tijdens dit jaar uitmaken.

De beleggingen.

Het toestromen van kapitalen naar de Algemene Kas in 1947 heeft haar in staat gesteld, door de verhoging van het volume van haar beleggingen een ruime bijdrage te leveren tot de financiering van 's lands economisch herstel.

In de loop van het boekjaar zijn de beleggingen van de Algemene Kas toegenomen met een globaal nominaal bedrag van bijna 7,5 mrd frs. Van dit totaal werden meer dan 5,7 mrd frs bestemd voor verrichtingen, welke in hoofdzaak het karakter van productieve investeringen dragen. Wanneer men dit cijfer met de globale investeringen in België, d.i. ongeveer 34 mrd frs vergelijkt, blijkt, dat de Algemene Kas voor bijna 17 pCt tot de financiering van de nationale wederuitrusting heeft bijgedragen.

Op 31 December 1947 bedroeg het totaal van de beleggingen der Instelling 42.788 mln frs nominale waarde, tegenover 37.011 mln einde 1946.

Om haar politiek tot verbetering van de levensvoorwaarden der arbeidende klassen te versterken, heeft de Instelling een nieuwe impuls gegeven aan haar zgn. sociale beleggingen, waaronder vooral de voorschotten ten voordele van het werk der volkshuisvesting, de leningen aan landbouwers, het crediet aan de middenstand en de voorschotten aan diverse instellingen tot sociaal nut. Het totale bedrag van die beleggingen bereikte in 1947 meer dan 2.022 mln frs, tegenover 1.650 mln in 1946. Het uitstaande saldo bedroeg 5.127 mln op 31 December 1947, tegenover 3.302 mln per einde 1946.

Om de acute woningschaarste mede te helpen bestrijden, heeft de Algemene Kas in 1947 nieuwe credieten ten belope van ongeveer 800 mln frs aan het werk van de arbeiders- en goedkope woningen besteed, zodat het saldo van de geïnvesteerde kapitalen per einde 1947 2.406,5 mln frs bedroeg. Bovendien heeft zij door middel van hypothecaire leningen en landbouwleningen, alsmede door discontoringen en beleningen, een groot aantal credieten toegestaan voor het bouwen of het aankopen van woningen, terwijl zij voor dezelfde doeleinden nog gelden ter beschikking stelde van andere instellingen. Het totaal van haar directe en indirecte bijdragen tot de verbetering van de volkshuisvesting beliep in 1947 ongeveer 1.860 mln frs.

De hulp aan de Staat kwam tot uiting in de vorm van belangrijke intekeningen op de twee in 1947 uitgeschreven overheidsleningen, alsmede in de opneming, bij uitzondering, van schatkistcertificaten op korte termijn. Einde 1947 bevatte de portefeuille van de Instelling voor 16.508 mln frs directe Belgische staatsfondsen en daarenboven nog schatkistcertificaten op korte termijn voor een bedrag van 500 mln frs.

Aan de andere kant heeft de Algemene Kas in de loop van het boekjaar haar beleggingen in indirecte staatsfondsen en door de Staat gewaarborgde effecten in ruime mate vermeerderd, waardoor zij de wederuitrusting in de sector van de openbare diensten heeft vergemakkelijkt. De nieuwe beleggingen in deze effectencategorieën hebben 3.657,7 mln frs bereikt in 1947, zodat het saldo der geïnvesteerde kapitalen per einde van dat jaar 8.661,8 mln frs bereikte.

Bij de rechtstreekse toekenning van credieten aan particuliere bedrijven heeft de Instelling eveneens getracht een politiek te volgen, waarbij vooral de behoeften voor het herstel en de wederuitrusting in aanmerking komen.

Met dit doel heeft zij haar industriële beleggingen verder uitgebreid. De opnemingen van obligaties van vennootschappen beliepen in 1947 743,5 mln frs.

Het *derde deel* van het verslag geeft de balansen en de rekeningen van de vier Kassen, welke samen de Algemene Kas vormen.

Dank zij de gunstige resultaten door de Instelling in de loop van 1947 geboekt, kon het Reservefonds van de Spaarkas, dat als waarborg dient voor de terugbetaling van de inleggingen, opnieuw worden vergroot. Einde 1947 bedroeg dit Reservefonds 1.876,9 mln frs, d.i. 215,1 mln frs meer dan in 1946.

BEDRIJFSECONOMISCHE NOTITIES.

Het Jaarverslag van de naamloze vennootschap.

Reeds spoedig zal men kennis kunnen nemen van de verslagen over 1948 van de grote bankinstellingen en dan komt geleidelijk de stroom van balansen en jaaroverzichten op gang.

Het jaarverslag is één van de belangrijkste stukken, waarmee de naamloze vennootschap in de openbaarheid treedt. Zij zou kunnen volstaan met het deponeren van

balans, winst- en verliesrekening met toelichting, bij het Handelsregister, doch zij geeft er de voorkeur aan een min of meer uitvoerig boekwerk beschikbaar te stellen voor een ieder. Dit geldt in het bijzonder voor de publieke vennootschap; niet voor de besloten N.V., die gewoonlijk niet tot eigenlijke publicatie overgaat.

Het voorstellende dus, alsof zij bedoelt voorlichting te verschaffen aan aandeelhouders, richt de vennootschap zich tot de buitenwereld, die aldus de jaarcijfers ter beschikking krijgt, terwijl voorts andere beschouwingen of mededelingen ter kennisname worden aangeboden. Zo hebben de grote bankinstellingen niet gearzeld haar mening uit te spreken over verschillende overheidsmaatregelen. Haar uiteenzettingen zijn te vinden in de jaarverslagen. Deze schijnen nu wel aan de aandeelhouders te zijn gericht, maar in werkelijkheid moet men zich er een ander adres bij denken.

Het is zeker niet zonder belang, dat jaarverslagen van ondernemingen langzamerhand publicaties worden, waar men naar uitziet, ook al heeft men generlei direct belang bij het welvaren van deze maatschappijen. Er worden immers langs deze weg belangrijke meningen en ideeën op economisch of sociaal gebied te algemener kennis gebracht. Het economisch leven vertoont zoveel verschillende facetten, dat een juist inzicht in de werkelijke verhoudingen zeer moeilijk is te verkrijgen.

Ieder ziet zijn omgeving van zijn eigen standpunt uit. Niemand kan het geheel voldoende overzien, het ingewikkeld organisme volkomen doorzien.

Er is geen bestuursapparaat, waarin het bedrijfsleven verterend is, waarin het als zodanig een eigen plaats inneemt.

Daarom is het van zo grote betekenis, dat op de voorgrond tredende figuren of instanties uit het bedrijfsleven duidelijk en onomwonden hun inzicht in verschillende vraagstukken tot uitdrukking brengen. Geschiedt dit in het jaarverslag der onderneming, dan mag men wel als zeker aannemen, dat de uitlatingen zorgvuldig zijn overwogen en pas zijn neergeschreven na discussie en critiek.

De jaarverslagen van de naamloze vennootschappen vallen eigenlijk in twee groepen uiteen: uitvoerige gedocumenteerde verslagen, die beogen werkelijk inzicht in de gang van zaken te verschaffen, of wel beknopte mededelingen, die maar een zeer algemene indruk geven en waarbij weinig moeite wordt gedaan om een duidelijk beeld van de bedrijfspgang te verschaffen.

De eerste treft men aan bij die ondernemingen, die regelmatig moeten terugkomen bij de voorzichtige belegger, of bij credietgevers, die op de hoogte willen worden gehouden; in het bijzonder bij hypotheekbanken, die haar verslag eigenlijk opstellen, niet ten behoeve van de aandeelhouders, maar ten behoeve van de pandbriefhouders en candidaat-pandbriefhouders; en bij levensverzekering-maatschappijen, die zich ook weer formeel wenden tot de aandeelhouders, maar in werkelijkheid tot de verzekerden en candidaat-verzekerden, waarbij dan nog de bijzondere omstandigheid komt, dat de Verzekeringskamer zeer bepaalde voorschriften voor publicatie geeft.

Anders is het bij industriële ondernemingen, cultuur-maatschappijen, handelszaken en dergelijke, die, als de aandel en veel contact zijn geplaatst, met de aandeelhouders niet al te veel contact onderhouden, waar de ervaring leert, dat in het bijzonder gedurende opgaande conjunctuurperiodes, indien nodig, nieuw kapitaal kan worden verkregen en het voldoende is in dat geval enige bijzondere voorlichting te geven met behulp van een prospectus. Bij deze instellingen verschafte het emissieprospectus dan ook als regel meer inzicht dan het jaarverslag.

Van verschillende kanten hoort men de opmerking, dat de verslaguitbrenging bij industriële, handels- en cultuur-ondernemingen nog al een en ander te wensen over laat. Voorgesteld is wel, dat het beursbestuur strengere eisen

zou moeten stellen ten aanzien van het jaarverslag bij toelating van fondsen tot de notering¹⁾.

Wat zou men dan eigenlijk verlangen? In vele gevallen zien directie en commissarissen in het uitbrengen van het jaarverslag alleen het afleggen van het bestuur behoort te worden verleend. Dit zou men kunnen noemen de interne werking. Bij de besloten vennootschap blijft de strekking van het verslag hiertoe beperkt.

Het is begrijpelijk, dat een balans wordt opgesteld aan het einde van elk boekjaar in bedragen tot in centen nauwkeurig; een uitermate globale resultatenrekening over het afgelopen boekjaar met de soberst denkbare toelichting. Het verstrekken van teveel gegevens, te grote openhartigheid, zou het kleine, het middelgrote bedrijf, mischansen kunnen schaden.

Publicatie van het gedrukte jaarverslag beoogt een externe werking. Dikwijls spreekt dat uit elke bladzijde; men wil een indruk naar buiten vestigen, niet zelfs het allermeest bij de aandeelhouders.

Sommige industriële concerns wijden weliswaar verreweg het grootste deel van het verslag aan algemene beschouwingen en wetenswaardigheden omtrent bedrijven en producten, maar besteden toch ook grote zorg aan de balans. Zij streven er naar, aan aandeelhouders voldoende gegevens te verschaffen ter berekening van de minimum-intrinsieke waarde van hun bezit.

In enkele gevallen heeft men zich er ook rekenschap van gegeven, dat de balans — een statistisch gegeven — moet worden vergeleken met de voorgaande, wil men er inderdaad lering uit trekken.

De dagbladen vermelden bij de bespreking van de jaarverslagen gewoonlijk de balansbedragen, niet in staat gebracht, doch achter elkaar, als gewoon proza, met tussen haakjes de bedragen van het vorige jaar er achter. Vrijwel onleesbaar.

Enkele grote vennootschappen publiceren hun balans met de vorige er naast, en in bedragen op gehele guldens afgerond. Dit is, voor publicatiedoeleinden, ook de juiste wijze.

Veel minder zorg wordt besteed aan het eigenlijk belangrijker stuk, de resultatenrekening. Volstaan wordt met de vermelding: Saldo exploitatierekening als bate en daartegenover de verdeling van dit saldo. Vermeld wordt dan enkel het uiteindelijk voor uitkering bestemd bedrag. Omtrent gang van zaken en werkelijke resultaten wordt in het geheel niets medegedeeld.

Mededelingen van betekenis worden aan aandeelhouders niet gedaan. Tegenover de maatschappij, d.w.z. de samenleving, vindt eigenlijk geen verantwoording plaats. Toch is menigeen geleidelijk aan zeer onder de indruk gekomen van de enorme betekenis van de grote economische eenheden bij productie en distributie en verwacht een hoog gevoel van verantwoordelijkheid bij deze lichamen tegenover de gemeenschap.

Is het nu zakelijk nodig dermate gereserveerd te zijn op het punt van mededeelzaamheid omtrent de gang van zaken? Levert openhartigheid hier te lande grotere gevaren op dan elders? Is het niet denkbaar, dat grotere waardering voor het zakelijk milieu juist zou groeien bij ruimer en vollediger verantwoording?

Leringen wekken — voorbeelden strekken.

Als voorbeeld moge dan dienen het jaarverslag van een industrieel bedrijf met massaproductie, dat een beknopt, doch overzichtelijk en duidelijk jaaroverzicht uitbrengt²⁾.

Het is geadresseerd: „To our Stockholders and Employees (in the belief that both groups are interested in the company's activities, progress and problems)”.

¹⁾ Zie: „De jaarverslagen van onze N.V.'s” in „Nieuwe Courant” van 22 Januari 1949.

²⁾ Annual Report 1947. The Ruberoid Co., Manufacturers of Asphalt and Asbestos Building and Roofing Products. New York. (61e boekjaar).

De financiële resultaten worden omschreven en toegelicht met een grafische voorstelling van de omzet van 7 jaren in \$ en in tonnen, en van de verkoopprijzen per ton.

Hoe werd elke dollar, in 1947 ontvangen van afnemers; aangewend? Dit wordt duidelijk uitgebeeld:

grondstoffen 52 cents; lonen 26½ cents; belasting 7¼ cents; investering 7 cents; dividend aandeelhouders 2 cents etc.;

d.w.z. <i>Cost of Running our Business</i>	83¾ cts
<i>Paid to Government</i>	7¼ cts
<i>Net Earnings</i>	9 cts
	100 cts

Verantwoording van de berekende verkoopprijzen, indexcijfervergelijking van eigen verkoopprijzen, prijzen van bouwmaterialen en van totale bouwkosten.

Voorts kostenoverzichten, salarissen en lonen, vergelijking van kosten van levensonderhoud en verdiende lonen, sociale voorzieningen e.d.

Gegevens en foto's van bedrijfsuitbreidingen en van bijzondere producten. Grafische voorstelling van aantal employé's, totaal lonen en totale productie in hoeveelheden. „Present situation and outlook”: een goed jaar geweest; er komen nu veel moeilijkheden; het is nodig de efficiency tot het uiterste op te voeren. „The excellent record for the year 1947 was made possible only by excellent teamwork on the part of all our employees and by the support of our stockholders”.

Volgt de balans: „Comparative Balance Sheet” 1947-1946; overzichtelijk, goed ingedeeld, beide jaren naast elkaar. Toelichtende staatjes, wederom 31-12-1947 en 31-12-1946, voor: vorderingen, voorraden (grondstoffen, goederen in bewerking, gereed product, „at the lower of Cost or Market”); vast actief, afschrijvingen, reserveringen.

En dan de resultatenrekening. Waar deze bij ons veelal in werkelijkheid ontbreekt, moge zij hier in haar geheel worden overgenomen, doch dan in veelvoud van \$ 1.000 in plaats van in de werkelijk vermelde, volledige bedragen:

Resultaten 1947 en 1946.

(in \$ 1.000)

	1947	1946
Netto verkopen	\$ 52.375	\$ 39.191
Kostprijs van de verkochte goederen ..	40.440	30.933
	\$ 11.935	\$ 8.258
Kosten verkoop, reclame, algemeen ..	3.910	3.228
	\$ 8.025	\$ 5.030
Andere inkomsten:		
Dividend deeln. Engeland	48	33
Intrest	35	28
Diversen	20	3
	\$ 8.128	\$ 5.094
af: Ouderdomsvoorziening	64	65
Winst vóór aftrek van belastingen ..	\$ 8.064	\$ 5.029
af: Belastingen	3.261	2.076
Netto winst	\$ 4.803	\$ 2.953
af: Diverse voorzieningen	477	275
Saldo	\$ 4.326	\$ 2.678

Tenslotte een duidelijke berekening van de boekwaarde per aandeel en een overzicht van kapitaal en dividend van 1889 af.

Het is maar een heel klein boekje, dat niet veel woorden bevat. Het typen van tekst en cijferopstellingen zal van een redelijk goede typiste niet meer dan enkele uren arbeid vragen.

Een jaarverslag kan blijkbaar beknopt en bescheiden zijn en toch zeer waardevolle voorlichting geven.

J. BRANDS.

INTERNATIONALE NOTITIES.

DUITSLAND: OPNIEUW INFLATIE?

De industriële productie in West-Duitsland lag drie jaar na de oorlog nog slechts op de helft van het peil van 1936. Een van de belangrijkste oorzaken was wel gelegen in de monetaire situatie. Bijna onmiddellijk na de geldsanering in Juli 1948 begon de bedrijvigheid in sterke mate toe te nemen. In September 1948 bedroeg de industriële productie reeds 70 pCt van die in 1936; in een aantal sectoren werd zelfs de vooroorlogse productie weer of bijna weer bereikt. De zwarte markt zakte in elkaar en grote hoeveelheden goederen kwamen te voorschijn. De landbouwers begonnen hun producten weer meer dan voorheen ter beschikking te stellen, honderden kleine ondernemingen werden in het leven geroepen, duizenden woningen werden weer bewoonbaar gemaakt met het beschikbaar komen van glas en stenen. Het absentisme in de fabrieken verminderde snel, de arbeidsproductiviteit steeg met 35 pCt. De niet meer aan controle onderworpen prijzen kwamen weliswaar iets boven de vroegere nominale hoogte te liggen, maar toch ver beneden de zwarte marktprijzen.

De recente prijsstijgingen en de toeneming van de bankbiljettencirculatie in de Westelijke zônes van Duitsland (Trizonia), die volgden op het aanvankelijke succes van de monetaire sanering van de afgelopen zomer, hebben echter opnieuw twijfel en bezorgdheid doen ontstaan over de verdere voortgang van het Duitse herstel.

Aan het goederenaanbod uit hoofde van achtergehouden voorraden kwam al vrij spoedig een einde. Ook de effectieve geldhoeveelheid werd vergroot door het vrijkomen van een deel van de geblokkeerde deposito's, door leningen van de banken aan particulieren en door „deficit-spending” van de zijde der afzonderlijke staten en overheidsbedrijven. Vooral deze laatste factor schijnt kwantitatief zeer belangrijk te zijn. De „Monthly Bank Letter” van Januari 1949 van de „National City Bank of New York” citeert in dit verband een voorbeeld, gegeven door Edward A. Morrow, de Berlijnse correspondent van de „New York Times”, betreffende de inflationaire druk, veroorzaakt door de uitgavenpolitiek van genationaliseerde bedrijven. Zo geven de bizôonale spoorwegen per maand 125 mln mark uit voor hersteldoeleinden; het tekort van de staats-spoorwegen in Maart a.s. wordt op meer dan 400 mln mark geschat. De „Länder”-regeringen gaven gedurende de eerste vier maanden na de geldsanering, naar de heer Morrow mededeelde, met hun politiek van „deficit-spending”, meer dan 1 mrd nieuwe marken uit.

Volgens de laatst bekende opgaven van de „Bank Deutscher Länder” is de hoeveelheid bankbiljetten in handen van het publiek gestegen van 2,6 mrd DM in Juni tot ongeveer 5,9 mrd DM eind October 1948. De totale koopkracht in handen van het publiek is, rekening houdend met de toegenomen bankcredieten (3 mrd), het vrijkomen van geblokkeerde rekeningen en de toeneming van de vrije bankdeposito's, sedert de sanering naar schatting verdubbeld. De prijzen zijn intussen weer verder gestegen. De prijs van een pakje Amerikaanse sigaretten, die als een soort inflatiebarometer wordt beschouwd, is van 3 mark tot 10 mark gestegen. Door de prijsstijging wordt steeds meer aan de waardevastheid van de nieuwe valuta getwijfeld. Ook de omloopssnelheid van het geld neemt toe. De landbouwers en fabrikanten beginnen opnieuw goederen achter te houden. Bovendien doen de geruchten over een nieuwe geldsanering de bezorgdheid toenemen; de mark wordt in Zwitserland verhandeld tegen een koers van ongeveer 20 per dollar.

In elk geval, zo zegt bovengenoemde „Monthly Letter”, zijn de lessen uit het verleden duidelijk: geldsanering alléén, hoe drastisch en verrijkend ook, is niet voldoende. Voorwaarden moeten worden geschapen om de monetaire situatie gezond te houden. De productie moet worden

voortgezet met de middelen, die men ter beschikking heeft; grote investeringsplannen moeten niet worden uitgevoerd, tenzij deze kunnen worden gefinancierd uit de belastingopbrengsten en besparingen. „Impatience to get on with capital programs, and recourse to monetary inflation to make them possible, can set back the clock and blast again hopes for enduring recovery”.

Het hierboven gestelde Duitse vraagstuk geldt; zij het in niet zo sterke mate, voor tal van andere landen. „All over the world governments, impressed by the desirability of building up industry and carrying through vast public works, are trying to go too fast, beyond available means, and resorting to inflationary financing to carry them through”, aldus „The National City Bank of New York”.

DE SCHEEPSBOUW IN 1948.

Het aantal in aanbouw zijnde schepen in Engeland vertoont volgens Lloyd's Register sedert de top in Juni een voortgezette daling: 128.973 ton minder dan zes maanden geleden en 48.252 ton minder dan een jaar geleden. De in aanbouw zijnde tonnage buiten Engeland is daarentegen gestegen van 1.808.996 ton bruto eind 1947 tot 2.026.086 ton eind 1948, een toeneming dus met 217.090 ton.

De grootste veranderingen in de in aanbouw zijnde tonnage vonden plaats in Frankrijk en in de Verenigde Staten. Het cijfer voor Frankrijk is, dank zij het herstel van de oorlogsschade aan de scheepswerven, gestegen van 295.389 ton tot 414.289 ton bruto, 10 pCt -an het wereld-totaal, waardoor Frankrijk, na Engeland, op de tweede plaats komt.

De aanbouw in de Verenigde Staten is gedurende de afgelopen twaalf maanden, in hoofdzaak als gevolg van het bouwprogramma voor tankschepen, toegenomen van 135.852 ton tot 406.848 ton bruto, waardoor de Verenigde Staten thans de derde plaats innemen met 9,83 pCt van het wereldtotaal. Een jaar geleden was er in Amerika nog slechts één tankschip, van 9.000 ton bruto, in aanbouw; thans 22 met een totale tonnage van 368.190. De totale tonnage van tankschepen, die in de wereld in aanbouw is, is gestegen van 742.084 ton tot 1.387.654 ton bruto; voor Engeland bedraagt de stijging 212.783 ton bruto, t.w. van 447.945 ton tot 660.728 ton bruto.

ONTVANGEN BOEKEN.

De Reclame door Paul Mahieu. N.V. Standaard-Boekhandel, Antwerpen—Brussel—Gent—Leuven 1948, 205 blz., ing.

De Nederlandse handelspolitiek door P. A. Blaisse. De Nederlandse volkshuishouding tussen twee wereldoorlogen VI. Uitg. Het Spectrum, Utrecht—Brussel 1948, 435 blz., ing. f 17,75.

Begrotingsevenwicht en conjunctuur door Marcel O. Loeys. De conjuncturele problematiek van het begrotingsevenwicht. Uitg. Mij N.V. Standaard-Boekhandel, Tilburg 1947, 318 blz., ing. f 15.

50 années de l'institut international de statistique par Friedrich Zahn. 179 blz., ing.

Geesteswetenschappelijk onderzoek in Nederland. Een overzicht van hetgeen in Nederland in de jaren van omstreeks 1933—1943 verricht is op het gebied der godgeleerdheid, der rechtswetenschappen, der taal- en letterkunde, der geschiedenis, der filosofie, psychologie en paedagogiek en der sociale wetenschappen. Verzameld en uitgegeven door de Werkgemeenschap van Wetenschappelijke Organisaties in Nederland. N.V. Noord-Hollandsche Uitgevers Mij, Amsterdam 1948, 445 blz., ing.

Vergelijking tussen de Belgische en Nederlandse belastingstelsels door Prof. Dr P. J. A. Adriani. Veen's Uitg. Mij, Amsterdam 1948, 105 blz., ing. f 3,90.

Jaarboekje voor de ambtenaren van 's Rijks Belastingen. Uitg. J. Noorduyn & Zoon N.V., Gorinchem 1948, 413 blz., ing.

Industriële en Kommerciële Aandeleprijs-Indekse in Zuid-Afrika. Publikasie No. 1 van het Buro vir Ekonomiese Ondersoek 1948 door C. G. W. Schumann en A. E. Scheurkogel. 97 blz., geb.

Arbeidsbureau en arbeidsleven. Gedenkboek uitgegeven bij de herdenking van 40 jaren openbare arbeidsbemiddeling in stad en provincie Groningen, 1907—1947. 130 blz., ing.

Grondbeginselen der bedrijfseconomie, deel I door Dr S. Kleerekoper. N.V. De Arbeiderspers, Amsterdam 1948, 466 blz., geb.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Doordat ook in de afgelopen week belangrijke bedragen aan bankbiljetten, welke tijdens de jaarwisseling in het verkeer waren gebracht, weer naar het geldmarktreservoir terugvloeden, onderging de geldmarkt een verdere verruiming. Bij geringe omzetten kwamen de marktdisconto's op een iets lager niveau: driemaandspromessen werden tegen 1½ pCt verhandeld, Julipapier was tegen 1⁵/₁₆ pCt aangeboden, terwijl Augustus- t/m Decembepromessen tegen 1³/₈ pCt verkrijgbaar waren. De callgeldrente bleef daarentegen onveranderd 1 pCt, hetgeen waarschijnlijk een gevolg was van de omstandigheid, dat de banken op beperkte schaal nieuw schatkistpapier van de Agent afnamen, waardoor zij tevens een belangrijk hiaat in de verdeling van hun schatkistpapierportefeuille enigszins konden opvullen.

Het heeft de aandacht getrokken, dat de bijzondere rekening van de Schatkist bij De Nederlandsche Bank, waarop de tegenwaarde van de Amerikaanse hulpverlening wordt geboekt, zich gedurende ongeveer twee maanden op hetzelfde niveau heeft bewogen, doch in de week van 10-17 Januari jl. van f 188 miljoen op f 214 miljoen is gestegen.

De oorzaak hiervan is, dat volgens overeenkomst met de Verenigde Staten van de ontvangen hulp \$ 95 miljoen als lening wordt beschouwd (\$ 80 miljoen voor Nederland en \$ 15 miljoen voor Indonesië). Administratief werd diensgevolge de sedert November ontvangen hulp als lening beschouwd, totdat een naar tijdsduur evenredig deel van genoemde \$ 95 miljoen is bereikt. De tegenwaarde der leningen, welke een schuld van de Nederlandse Staat vertegenwoordigen, wordt uiteraard onder de algemene inkomsten van het Rijk verantwoord. Bovendien moet rekening worden gehouden met de bij de inter-Europese hulp ontvangen en geschonken bedragen. Per 17 Januari 1949 was de situatie als volgt:

Afgerekende Marshall-hulp	f 282 miljoen
Ontvangen inter-Europese hulp	f 26 miljoen
		f 308 miljoen
Leningen	f 87 miljoen
Verstreckte inter-Europese hulp	f 6 miljoen
Kosten E.C.A.-missie	
Nederland	f 0,64 miljoen
		f 93,6 miljoen
Saldo bijzondere rekening	f 214,4 miljoen

De aandelenmarkt vertoonde in de afgelopen week het bijna traditionele beeld van langzaam afbrokkelende koersen. Ook Indonesische fondsen konden zich aan de algemene marktstemming niet onttrekken, hetgeen, gezien de toenemende internationale spanningen rondom de Indonesische kwestie, weinig verwondering baart. Juist door deze politieke factoren wordt het uiterst moeilijk zich

een oordeel te vormen omtrent de kwaliteit en de verwachtingen voor deze vermogensbestanddelen, ook al worden steeds meer gegevens omtrent de economische situatie der betrokken bedrijven bekend.

Aandelen Unilever daalden in de verslagperiode van 267 tot 254 pCt. Deze scherpe daling werd vnl. veroorzaakt door geruchten omtrent een ophanden zijnde obligatiemissie van waarschijnlijk f 75 miljoen. Inderdaad worden dan de gewone aandelen wel zeer conjunctuurgevoelig, aangezien op een gewoon aandelenkapitaal van bijna f 170 miljoen een bedrag aan cum. pref. kapitaal staat van f 213 miljoen en blijkens de jongste balansgegevens bovendien nog een schuld op lange termijn van f 110 miljoen. Bij de Engelse maatschappij is de verhouding nog ongunstiger: daar staat £ 13,7 miljoen gewoon aandelenkapitaal tegen niet minder dan £ 56,2 miljoen preferente aandelen. De toeneming van vaste rente- en aflossingslasten vergroot de dividendkansen van aandelen bij een langzaam minder

wordende conjunctuur, zoals het beeld thans ongeveer is, uit de aard der zaak niet.

Ter oriëntering volgt hier de gebruikelijke koerstabel.

	14 Jan. 1949	21 Jan. 1949
A.K.U.	161	162 $\frac{1}{4}$
v. Berkel's Patent	112 $\frac{1}{2}$	111 $\frac{1}{2}$
Lever Bros. Unilever C. v. A. ...	267	254
Philips G. b. v. A.	226 $\frac{1}{4}$	223
Koninklijke Petroleum	313	311 $\frac{1}{2}$
H.A.L.	167 $\frac{1}{2}$	166
N.S.U.	168 $\frac{1}{4}$	166
H.V.A.	179	174
Deli Mij C. v. A.	161	156 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	172 $\frac{1}{2}$	166
Internatio	201	198

STATISTIEKEN.

VERKEER EN VERVOER IN NEDERLAND.

Omschrijving	Eenheid	Maandgem. 1938	Maandgem. 1947	Juli 1948	Aug. 1948	Sept. 1948	Oct. 1948
Indexcijfer vervoer wilde binnenvaart		100	129	130	138	143	165
Vervoer wilde binnenvaart	1.000 t.	917	1.180	1.191	1.268	1.314	1.514
waarvan brandstoffen		260	334	357	377	352	340
Wilde binnenvaart, prestatie	mill. t/km	127	164	181	185	201	204
Indexcijfer eigen vervoer te water		100	105	172	151	170*	
Eigen vervoer te water	1.000 t.	600	629	1.030	993	1.023*	
Idem, prestatie	mill. t/km	45	43	66	63	63*	
Indexcijfer internat. binnenvaart (laadverm.)		100	35	45	44	46	49
Binnengekomen schepen	Aantal	6.146	1.860	2.850	2.960	3.109	3.170
Laadvermogen	1.000 t.	3.572	912	1.319	1.438	1.375	1.490
Lading	"	2.092	398	781	889	917	898
waarvan onder Nederlandse vlag	"	1.566	321	641	708	722	724
" " Belgische vlag	"	126	73	101	141	165	144
Vertrokken schepen	Aantal	6.082	1.923	2.906	2.828	3.117	3.207
Laadvermogen	1.000 t.	3.494	957	1.359	1.323	1.415	1.601
Lading	"	2.252	421	603	597	643	603
waarvan onder: Nederlandse vlag	"	1.559	310	416	402	429	433
" " Belgische vlag	"	229	80	103	120	130	126
Schepen in rechtstreekse doorvaart	Aantal	2.144	1.141	1.403	1.270	1.379	1.375
Laadvermogen	1.000 t.	1.427	798	938	822	943	926
Lading	"	1.051	386	512	436	535	471
waarvan onder: Nederlandse vlag	"	199	122	126	103	104	128
" " Belgische vlag	"	544	196	290	241	320	262
Indexcijfer zeevaart (inhoud)		100	42	58	59	59	58
Binnengekomen zeeschepen	Aantal	1.758	753	1.130	1.190	1.118	1.133
Bruto inhoud	1.000 R.T.	4.416	1.852	2.569	2.636	2.562	2.589
Idem, alleen geladen schepen	"	3.834	1.702	2.286	2.335	2.277	2.299
waarvan in lijnvaart	"		907	1.372	1.459	1.422	1.528
Vertrokken zeeschepen	Aantal	1.738	737	1.110	1.117	1.099	1.086
Bruto inhoud	1.000 R.T.	4.418	1.854	2.526	2.570	2.692	2.532
Idem, alleen geladen schepen	"	3.216	1.150	1.774	1.880	1.882	1.856
waarvan in lijnvaart	"		911	1.371	1.401	1.402	1.448
Goederenvervoer ter zee:							
Gelost bij invoer	1.000 t.	1.018	984	957	995	1.097	1.219
" " doorvoer	"	1.738	191	370	297	368	282
Geladen ¹⁾ bij uitvoer	"	484	149	211	290	232	337
" " doorvoer	"	1.421	149	288	362	425	440
Indexcijfer goederenvervoer Ned. Spoorwegen		100	111	123	112	120*	144*
Goederenvervoer Ned. Spoorwegen, totaal	1.000 t.	1.215	1.344	1.499	1.366	1.454*	1.752*
waarvan grensoverschrijdend	"	420	262	274	269	287*	371*
Reizigerskilometers Ned. Spoorwegen	1 miljoen	285	565	642	734	609*	548*
Tonkilometers Ned. Spoorwegen	"	170	189	202	186		
Tramwegen, vervoerde reizigers	1 miljoen	21,2	47,0	43,0	44,9	44,2	42,5
Interloc. autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	5,7	14,9	18,8	21,2		
Locale autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	4,4	9,8				
Indexcijfer verkeer op de rijkswegen		100	147	173	175	178	166
Slachtoffers verkeersongevallen:							
Overleden	Aantal	65	75	80	86	83	66*
Ernstig gewond	"	368	580	769	732	711	657*
Licht gewond	"	918	550	858	795	741	644*
Idem, Indexcijfers:							
Overleden	"	100	115	123	132	128	102*
Ernstig gewond	"	100	158	209	200	193	178*
Licht gewond	"	100	60	93	86	81	70*
Luchtvaart (K.L.M.) ²⁾							
Tonkm (vracht, post en bagage)	1.000	250	2.072	3.809	3.600	3.652	3.782
Passagiers km	1 miljoen	4,8	34,8	66,4	65,5	64,0	58,3

¹⁾ Bunkermateriaal e.d. niet inbegrepen. ²⁾ Excl. het West-Indië bedrijf en het Interinsulair bedrijf in Indonesië.

*) Voorlopig cijfer.

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
 Verkorte balans op 24 Januari 1949.

		Activa.	
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f	—	5.000,— ¹⁾
	Bijbank	—	
	Agentsch. „	5.000,—	
		f	5.000,— ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, onder 4, van de Bankwet 1948) „ —			
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947 „ 1.800.000.000,—			
Voorschotten in rek.-crt op onderpand (incl. beleningen)	Hoofdbank f	138.177.623,27 ²⁾	145.956.318,68 ²⁾
	Bijbank „	664.405,80	
	Agentsch. „	7.114.289,61	
		f	145.956.318,68
Op effecten enz. „		144.928.634,01 ²⁾	145.956.318,68 ²⁾
Op goederen en celen „		1.027.684,67	
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948) „ —			
Roekvoering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947 „ 1.500.000.000,—			
Munt en muntmateriaal			
Gouden munt en gouden muntmateriaal „ f 439.109.682,89			
Zilveren munt enz. „ 4.396.207,39			
		f	443.505.890,28
Papier op het buitenland f 260.126.680,—			
Tegoejd bij correspondenten in het buitenland „ 142.832.260,61			
Buitenlandse betaalmiddelen „ 6.594.738,45			
		f	409.553.679,06
Vorderingen in guldens op vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen „ 169.339.222,55			
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfonds en voorzieningsfonds „ 107.557.102,21			
Gebouwen en inventaris „ 2.500.000,—			
Diverse rekeningen „ 26.648.975,81			
		f	4.605.066.188,59
		Passiva.	
Kapitaal „	f	20.000.000,—	1.192.494.721,20
Reservefondsen „		12.759.703,05	
Bijzondere reserves „		54.447.566,03	
Pensioenfonds „		19.959.935,29	
Voorzieningsfonds personeel in tijdelijke dienst „		1.500.000,—	
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften) „		109.731.980,—	
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte) „		3.006.466.085,—	
Bankassigaties in omloop „		108.031,34	
Rekening-courant saldo's			
's Rijks Schatkist „	f	244.705.084,82	
's Rijks Schatkist bijzondere rekening „		214.012.469,46	
Geblokkeerde saldo's „		4.497.607,49	
Saldo's van banken in Nederland „		44.297.475,31	
Vrije saldo's van vreemde circulatiebanken en soortgelijke instellingen „		330.861.020,75	
Andere vrije saldo's „		354.121.063,37	
		f	1.192.494.721,20
Crediteuren in vreemde geldsoort „		93.553.614,06	94.044.552,62
Diverse rekeningen „		94.044.552,62	
		f	4.605.066.188,59

¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen „ f —

²⁾ Waarvan aan Indonesië (Wet van 15 maart 1933, Staatsblad no. 99) „ 36.894.550,—

Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten „ 139.672.174,—

FEDERAL RESERVE BANKS.
 (Voornaamste posten in miljoenen dollars).

Data	Metaalvoorraad		Other cash	U.S. Govt securities
	Totaal	Goudcertificaten		
31 Dec. 1946	18.381	17.587	268	23.350
30 Dec. 1948	22.956	22.325	265	23.347
6 Jan. 1949	22.976	22.345	297	22.919
13 Jan. 1949	22.993	22.363	326	22.465

Data	F.R.-biljetten in circulatie	Deposito's		
		Totaal	Govt*	Member-banks
31 Dec. 1946	24.945	17.353	393	23.350
30 Dec. 1948	24.222	22.628	1.283	23.347
6 Jan. 1949	24.088	22.493	951	20.375
13 Jan. 1949	23.903	22.189	939	20.105

DE NEDERLANDSCHE BANK.
 (Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoejd bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Voorschotten in rek.crt (incl. bel.)	Bankbiljetten in omloop
13 Dec. '48	442.755	339.914	138.337	143.849	3.033.769
20 Dec. '48	442.927	318.143	159.603	148.614	3.054.367
27 Dec. '48	443.201	312.783	145.086	154.867	3.115.299
3 Jan. '49	443.672	303.615	120.554	164.905	3.144.351
10 Jan. '49	444.292	289.833	138.012	144.347	3.085.025
17 Jan. '49	444.184	252.983	161.900	143.612	3.044.521
24 Jan. '49	443.506	260.127	149.427	145.956	3.006.466

Data	Saldo in rekening courant					
	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Geblokkeerde saldo	Saldo van banken in Nederland	Vrije saldo op onderpand van vreemde banken	Andere vrije saldo
30 Dec. '46						
13 Dec. '48						
20 Dec. '48						
27 Dec. '48						
3 Jan. '49	96.390	188.450	5.681	47.254	300.732	430.294
10 Jan. '49	166.035	187.975	5.460	42.883	327.294	384.331
17 Jan. '49	189.029	214.012	5.226	54.669	336.547	358.698
24 Jan. '49	244.705	214.012	4.498	44.297	330.861	354.121

DE JAVASCHE BANK.
 (Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal goud	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Zilveren tekennunt en pasmunt	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering van Indonesië
31 Mrt 1947	477.080	35.363	33.256	85.402	255.291
12 Jan. 1949	470.933	75.781	13.379	98.180	782.814

Data	Diverse rekeningen (actief)	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Diverse rekeningen (passief)
			Van de Regering van Indonesië	Van anderen	
31 Mrt 1939	67.342	199.753	—	70.467	2.039
31 Mrt 1947	81.527	453.816	—	503.718	101.304
12 Jan. 1949	32.022	751.237	—	659.675	68.377

Muntbiljettencirculatie per 31 Mrt 1947 f 646.830.979.
 Muntbiljettencirculatie per 12 Jan. 1949 f 875.605.000.

ZWEEDSE RIJKS BANK.
 (Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
23 Dec. 1948	178	113	3.321	225	240	—	182
31 Dec. 1948	178	113	3.317	246	280	—	182
7 Jan. 1949	177	112	3.264	248	274	—	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's					
		Direct opvraagbaar			45 dagen	Buitenlandse banken	Regularisatie-rekening
		Totaal	Staat	Banken			
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	280	174	7
23 Dec. 1948	3.065	1.121	707	369	189	101	7
31 Dec. 1948	3.113	1.138	679	358	191	97	7
7 Jan. 1949	2.968	1.204	655	465	192	94	7

Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

HAVENBEWEGING.

Te Rotterdam, Amsterdam en Antwerpen aangekomen zeeschepen ¹⁾.

Tijdvak	Rotterdam		Amsterdam		Antwerpen	
	aantal	netto register tonnen	aantal	netto register tonnen	aantal	netto register tonnen
1948 Januari	513	900.645	208	217.476	676	1.426.923
Februari	623	1.915.570	204	242.271	645	1.326.948
Maart	713	1.170.494	249	293.996	759	1.640.485
April	759	149.060	260	217.421	677	1.351.495
Mei	712	998.949	293	309.549	742	1.513.300
Juni	627	941.522	273	313.230	700	1.429.583
Juli	729	1.121.185	291	250.008	729	1.368.112
Augustus	853	1.206.022	299	300.168	661	1.353.109
September	746	1.088.109	303	292.299	689	1.370.074
October	738	1.080.556	315	337.326	739	1.400.597
November	667	991.759	289	285.368	653	1.221.437
December	822	1.107.030	321	289.392	802	1.498.734
Totaal 1948	8.502	12.670.901	3.305	3.348.504	8.472 ²⁾	16.900.797 ³⁾
Totaal 1947	5.974	9.883.446	2.443	2.769.462	8.013	16.762.921
Totaal 1946	4.464	5.911.539	1.706	1.817.922	5.284	9.312.726
Totaal 1945	1.344	2.063.632	470	458.800	3.585	11.129.932
Totaal 1939	12.026	19.392.128	3.110	4.024.738	9.524	15.888.710

¹⁾ Bronnen: „Mededelingen Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland”; Dienst Gemeente Handelsinrichtingen, Amsterdam; Bureau van Statistiek der Gemeente Amsterdam; Economische dienst van de haven, Antwerpen. ²⁾ Voorlopige gegevens.

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaal-voorraad	Govt debits and Govt securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1
5 Jan. '49	0,2	1.299,2	1.300	1.272,3	27,9
12 Jan. '49	0,2	1.299,3	1.300	1.251,3	49,0
19 Jan. '49	0,2	1.299,3	1.300	1.234,1	66,1

Data	Gouden en zilveren munten	Govt securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
5 Jan. '49	4,0	374,9	22,0	22,2	432,8	27,9	308,7
12 Jan. '49	4,1	342,9	20,8	22,4	421,1	17,6	310,6
19 Jan. '49	4,3	354,2	23,5	23,6	453,4	13,1	341,0

N.V. TWENTSCHE OVERZEE HANDEL MAATSCHAPPIJ

gevestigd te ENSCHEDE.

UITGIFTE van

ƒ1.000.000.- aandelen aan toonder of op naam,
in stukken van ƒ 1000.— nominaal,
ten volle delende in de resultaten van het boekjaar 1949
en volgende boekjaren.

Ondergetekende bericht, dat zij de inschrijving op bovengenoemde aandelen, uitsluitend voor houders van aandelen en receptissen van aandelen N.V. Twentsche Overzee Handel Maatschappij, openstelt op:

WOENSDAG, 2 FEBRUARI 1949

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

bij haar kantoren te AMSTERDAM, ROTTERDAM,
's-GRAVENHAGE en ENSCHEDE**tot de koers van 110 pCt.,**

op de voorwaarden van het prospectus dd. 24 Januari 1949.

Prospectussen en inschrijvingsformulieren zijn verkrijgbaar bij de kantoren van inschrijving.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

AMSTERDAM, 24 Januari 1949.

N.V. Chemische Fabriek „NAARDEN”

gevestigd te NAARDEN.

UITGIFTE van

6000 gewone aandelen,

elk groot nominaal ƒ 200.— aan toonder,
ten volle delende in de winst van het lopende boekjaar,
eindigende 31 December 1949, en volgende boekjaren:

Ondergetekenden berichten, dat zij de inschrijving op bovengenoemde aandelen, uitsluitend voor houders van gewone aandelen, openstellen op

DONDERDAG 3 FEBRUARI 1949,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

ten kantore van:

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ N.V.,
DE TWENTSCHE BANK N.V.,
te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage,
de Heren VLAER & KOL te Utrecht,

tot den koers van 110 pCt.,

op de voorwaarden van het prospectus dd. 26 Jan. 1949.
Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij de inschrijvingskantoren.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V. De Twentsche Bank N.V. Vlaer & Kol.

Amsterdam
Utrecht, 26 Januari 1949.

Ondernemingen, die het beste leidende personeel zoeken, speciaal met economische scholing, roepen sollicitanten op door middel van een annonce in de rubriek „Vacatures”. Het aantal reacties, dat deze annonces tengevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend; begrijpelijk, omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert. Opdrachten voor het volgend nummer dienen 31 Jan. a.s. in ons bezit te zijn

Accountantskantoor vraagt overname van

accountants- of administratiekantoor

Brieven onder no. ESB 1351 bur. v. d. blad. postbus 42, Schiedam.

Gevestigd:

ROSTON & FRANKFORT Financiële Adviseurs

41 EAST 42nd STREET, NEW YORK 17, N.Y.
Tel.adr.: Finconsult New York.

Waarneming van Financiële belangen
incl. Vermogensbeheer

Assistentie bij:

Oprichting van Corporations en Financiering
van Internationale Handelstransacties.

Beschikbare krachten

Economisch doctorandus

midden dertiger, met veelj. zeer gevar. praktijk in diverse gr. bedrijven; theor. en prakt. voll. onderl. in moderne bedr. adm., kostprijsber., budgettering, planning, statistiek, pensioenzaken; allround Dir.Secr., menteel alg. proc.h. van bekende onderneming; wenst van werkring te veranderen,

ZOEKT LEIDENDE FUNCTIE

in gerenommeerd en gezond industr.bedrijf. Discretie wordt gegarandeerd en verzocht. Br. worden gaarne ingewacht onder no. ESB 1352, Bur. v. d. Bl., Postbus 42, Schiedam.

Economisch student,

binnenkort zijn Cand. Ex. doende, met veel interessen zoekt tegen 1 Maart 1949 een hem passende werkring, voor halve of helè dagen, tegen kleine vergoeding. Br. onder no. ESB 1350, Bur. v. d. Bl., Postbus 42, Schiedam.

Vacatures

Bij de N.V. BILLITON MAATSCHAPPIJ te 's-Gravenhage bestaat gelegenheid tot plaatsing van

een gevorderd assistent-accountant

Latere uitzending naar een van haar overzeese bedrijven is mogelijk.

Vereisten: vergevorderde studie voor accountantsexamen N.I.V.A. of doctoraal examen economie.

Sollicitaties uitsluitend schriftelijk aan de afdeling Personeelzaken, Louis Couperusplein 19.

Een van de grootste Nederlandse textielindustrieën vraagt voor de gehele leiding van haar exportafdeling een

EXPORTLEIDER

Vereist worden: een ruime algemene ontwikkeling, beheersing van de moderne talen in woord en geschrift, organisatievermogen, commercieel inzicht, tact. Leeftijd tot plm. 40 jaar.

Aangeboden wordt: een hoog gesalarieerde levenspositie.

Uitsluitend zij, die in het bezit zijn van een zeer ruime ervaring op het gebied van de export, gelieven hun uitvoerige, eigenhandig geschreven sollicitatie onder no. A 813 te richten aan:
ALGEMEEN PSYCHOLOGISCH LABORATORIUM,
Herengracht 435, Amsterdam-C.

Maakt gebruik

van onze speciale rubriek „Vacatures” voor het oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

Verliesposten Voorkomend Systeem

bestaande uit 4 Diensten - V.V.S. -

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstaande credieten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14-18, Amsterdam-C. Telefoon 38631 (5 lijnen)

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Telefoon: Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26, overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het halenderjaar.

Aangelegende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondenties betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6).